

'WE MOETEN DENKEN VANUIT DE DREIGING'

MARINEBLAD

KVMO
1883 | 2025

Wisseling van de wacht

VADM Liebregts
nieuwe C-ZSK

Een stille oorlog
op de Westelijke
Jordanoever

Europa is aan zet en
moet snel handelen

'Special relationship'
VK en VS onder druk

6

2025

JAARGANG 135

Installatie adelborsten
(foto: J. Verolme | MCD)

In welke wereld stapt de adelborst?

Het is inmiddels oktober: de zomer lijkt ver vervlogen; de Haagse wereld maakt zich op voor verkiezingen en ook de KVMO is inmiddels volledig terug op operationele sterkte. Ditmaal is het voorwoord anders dan u van de KVMO gewend bent. U zult het moeten doen met de commentaren van de secretaris in plaats van de door u welbekende voorzitter. Ondanks dat dit wellicht hetzelfde gevoel opwerkt als geen blauwe hap op woensdag, hoop ik u een inkijkje te geven in de zorgen van de jonge officier inzake de huidige (geo)politieke ontwikkelingen.

‘Vooralsnog constateer ik dat in Nederland de verdeeldheid heerst’

Afgelopen 17 september had ik de eer om, samen met andere bestuursleden, de 64-jarige leden van de KVMO én de nieuwe lichting adelborsten van het KIM toe te spreken. Zoals ik commandanten af en toe hoor zeggen, ging die dag gevoelsmatig bij mij ook even de cirkel rond: van ervaren en gewaardeerde (oud-)collega's, naar de nieuwste aanwinsten in één dag. In de auto terug naar huis hield de vraag mij bezig met welke uitdagingen, zorgen en conflicten deze nieuwe lichting officieren in de toekomst te maken zal krijgen.

Er zijn veel zorgen die jonge mensen dagelijks ervaren. Kan ik een huis vinden om mijn leven voort te zetten? Kunnen we de vrijheid en veiligheid, die we de afgelopen 80 jaar hebben genoten, behouden? Kunnen vrouwen nog wel veilig over straat? Kijkend naar de politiek word ik er af en toe moedeloos van. Politiek en samenleving lijken geen hoofd te kunnen bieden aan spelende kwesties en andere crises. Weer een verkiezing met langdurige formatie, weer plannen uitgesteld, weer geen echte beslissingen. Gelukkig voor de militair lijkt er ten minste één knoop doorgehaakt: meer geld naar Defensie!

Bovenstaande zorgen staan nog los van alle ellende rondom conflicten die op dit moment voortduren. Na ruim drie en een half jaar vecht Oekraïne nog steeds een existentiële strijd tegen Russische agressie, zelfs een tijdje zonder materiële steun van de Amerikanen. Samen met onze vrienden aan de andere kant van de Atlantische Oceaan hebben wij altijd de Westerse waarden verdedigd, maar delen wij nog wel dezelfde waarden? Verder constateer ik hoe het oorlogsrecht onder druk lijkt te staan. Het verschrikkelijke conflict dat nu precies twee jaar duurt tussen Israël en Hamas met de Palestijnen als lijdend voorwerp. De beelden en beslissingen over dit onderwerp roepen veel onvrede op, zeker onder de jonge generatie.

Tot slot vormt eerdergenoemde politieke besluiteloosheid een grote zorg, die lijkt uit te monden in stuurloosheid. Langetermijnbeslissingen en strategische keuzes, ook internationaal, worden onvoldoende gemaakt. Vijandelijke landen pogen het westen te verdelen om vervolgens te heersen, zoals de oude strategie luidt. Vooralsnog constateer ik dat in Nederland de verdeeldheid heerst.

Elke tijd brengt nieuwe uitdagingen en zorgen met zich mee. Welke dit ook mogen zijn, aan de jonge officieren en adelborsten zal het niet liggen. Hetzelfde enthousiasme en dezelfde energie waarmee mijn jaargenoten en ik zijn opgekomen zijn nog steeds daar. Ook zij zullen zich in gaan zetten voor vrede en veiligheid. Graag verwelkomen wij als KVMO-bestuur nogmaals de nieuwe kersverse adelborsten en wensen wij hun een fijne en vooral plezierige carrière toe.

Inhoud

Op de cover:

Donderdag 18 september 2025 nam viceadmiraal Harold Liebregts het commando over van viceadmiraal René Tas. Liebregts is daarmee de nieuwe Commandant Zeestrijdkrachten en Admiraal Benelux (foto: Koninklijke Marine)

08 De stille oorlog

Ellen Braham

Tussen juli 2023 en januari 2025 was KLTZ Braham geplaatst bij de U.S. Security Coordinator for Israel and the Palestinian Authority. Hier deed zij onderzoek naar kolonistengeweld op de Westelijke Jordaanoever. Deze *settlers violence* ondermijnt de tweestatenoplossing.

16 Europe should act before it's too late

Sjors ter Veen

America's shift to a transactional foreign policy affects Russian military strategy, says commander Ter Veen. Recent U.S. pragmatic rapprochement towards the Kremlin could have profound impact on its military strategy and endanger European security. Therefore, Europe must act now.

22 Between America and Europe

Emma Salisbury

The United Kingdom is facing a crucial question about its place in the world: where should its strategic loyalties lie in an increasingly unstable international order? For decades, the 'special relationship' with the U.S. has been at the centre of British foreign policy. Will it shift towards Europe?

30 Driemaal is scheepsrecht

Frederik Mertens

In dit opiniestuk verkent Mertens een gedurfd en ietwat woest idee. Nederland heeft voor een paar maanden de kortstondige kans om te onderzoeken of een oude wens van de marine in vervulling kan gaan, en het een groep nucleair aangedreven aanvalsonderzeeboten kan verwerven.

36 Brederode: vlaggenschip van Witte de With

Graddy Boven

In 1643 gaf de admiraliteit van de Maze in Rotterdam opdracht voor de bouw van het oorlogsfregat *Brederode*. Deze was voorbestemd als vlaggenschip te worden toegewezen aan Witte Corneliszoon de With, die op dat moment de functie van viceadmiraal van Holland en West-Friesland bekleedde.

EN VERDER

- 04 Voorwoord secretaris KVMO
- 06 Commando-overdracht CZSK
- 21 Cartoon
- 28 Gastcolumn Caecilia van Peski**
- 41 Column Jörg Noll
- 42 Anderhalve eeuw marinegeschiedenis in beeld
- 45 Signalementen
- 46 Tentoonstelling De Marine van Nu
- 48 Reacties
- 50 Column Berend van de Kraats
- 51 Verenigingsnieuws

Marineblad is een uitgave van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren

De KVMO maakt deel uit van de

Colofon

ISSN: 0025-3340

Hoofredactie:
KLTZ (LD) J.L. ten Berg
C.B. Naafs

Eindredactie
C.B. Naafs

Artikelencommissie
KTZ Y.A. van Beusekom, drs. A.A. Bon,
LTZ1 (TD) ing. J.M.T. Bongartz,
KTZ (LD) mr. dr. M.D. Fink, KLTZ (TD)
dr. ir. W.L. van Norden EMSD,
dr. A.J. van der Peet

Medewerkers:
dr. J.E. Noll, B. van de Kraats,
KLTZ (TD) b.d. H. Boomstra (cartoon)

Adres redactie
Koninginnegracht 19
2514 AB Den Haag
Tel. 070-383 95 04

marineblad@kvmo.nl
www.marineblad.nl

Vormgeving
www.frankdewit.nl

Drukwerk
Wilco
Vanadiumweg 8
3812 PZ Amersfoort

Abonnementen
Voor leden van de KVMO is het Marineblad gratis. Informatie over het lidmaatschap van de KVMO staat op: www.kvmo.nl onder 'FAQ'. Niet-leden betalen € 49,50 (NL) of € 69,50 (buitenland) per jaar.

Advertenties
SalesPress
T: 088-8292827
E: info@salespress.nl
I: www.salespress.nl
Profilieren in de vorm van publiceren en participeren kan niet automatisch de voorkeur bij werving inhouden.

Copyright Marineblad
Overname van artikelen is enkel toegestaan na schriftelijke toestemming van de redactie en onder uitdrukkelijke vermelding van de bron. Artikelen in het Marineblad vertolken niet noodzakelijk de visie van het hoofdbestuur van de Koninklijke Vereniging van Marineofficieren of van de redactie. De inhoud van artikelen blijft geheel voor verantwoording van de auteur(s). Richtlijnen voor het schrijven en aanleveren van artikelen zijn in te zien op www.marineblad.nl onder 'aanleveren kopij'

Adreswijziging
Zo tijdig mogelijk schriftelijk doorgeven aan:
info@kvmo.nl

Viceadmiraal Harold Liebregts nieuwe Commandant Zeestrijdkrachten

Viceadmiraal Harold Liebregts is sinds donderdag 18 september Commandant Zeestrijdkrachten (C-ZSK) en Admiraal Benelux. Tijdens een plechtigheid op de Nieuwe Haven nam Liebregts het commando over van VADM René Tas. De vertrekkend C-ZSK nam afscheid met fijne woorden, maar ook met de nadrukkelijke waarschuwing dat Defensie rekening dient te houden met permanente onrust. Het *Marineblad* was in Den Helder aanwezig.

Voor de duvel niet bang

Commandant der Strijdkrachten (CDS) Onno Eichelsheim omschreef Tas als een bruggenbouwer. Binnen Defensie, maar ook daarbuiten: 'Je wist de maritieme sector te verbinden, van havens tot kennisinstituten en van industrie tot internationale partners.' Eichelsheim had lovende woorden voor de transitie naar de toekomstige vloot, die onder het commando van admiraal Tas tot stand kwam: 'Onder jouw leiding lag de vloot weer op zee en werden mariniers wereldwijd ingezet.' Tas zette in de afgelopen vier jaar de deur open naar innovatie en liet daarmee zien dat de marine niet alleen traditie heeft, maar ook toekomst. Recht door zee en 'voor de duvel niet bang', aldus de CDS.

Tas begon zijn loopbaan bij Defensie in 1982. Na afronding van zijn opleiding op het Koninklijk Instituut voor de Marine

(KIM) voerde hij op diverse marineschepen en nam deel aan diverse internationale operaties zoals Sharp Guard in de Adriatische zee en missies in de Perzische Golf. In deze jaren was hij tevens stafofficier strategisch beleid bij Supreme Allied Commander Europe (SACEUR) en voerde hij tijdens UNIFIL Maritiem het commando over Zr.Ms. *Van Speijk*.

In 2010 kreeg Tas het commando over Zr.Ms. *Tromp* (met Liebregts als Eerste Officier) en nam deel aan missies bij de kust van Libië en de anti-piraterij missie Ocean Shield. Na tot aan 2018 bij de Defensiestaf te hebben gewerkt vertrok hij naar het NATO Supreme Allied Commander Transformation (SACT) in de VS. In september 2021 nam hij het Commando Zeestrijdkrachten over van VADM Rob Kramer.

Verandering zal een constante zijn

'Als afschrikking mislukt en het wordt oorlog, is 3,5% [BBP aan defensieuitgaven] niets', stelde Tas in zijn afscheidsrede. Hij waarschuwde voor een nieuwe winterslaap en maande tot het serieus nemen van de opstapelende wereldwijde dreigingen: 'Verandering zal een constante zijn en we moeten rekening houden met permanente onrust. [...] Putin, Xi en andere machthebbers wachten niet op ons.'

Veel veranderingen binnen de Koninklijke Marine zijn in gang gezet als gevolg van deze wereldwijde toename van dreiging. De introductie van onbemanste systemen, nieuwe onderzeeboten en ASW-fregatten, Force Building bij het Korps Mariniers en het plannen van nieuwe amphibische transportschepen en luchtverdedigers. 'Verander of verlies', aldus Tas. Daarentegen benadrukte de vertrekkende C-ZSK dat hij de marine in bekwame handen achterlaat: 'Liebregts heeft zijn capaciteiten als strateeg, diplomaat, krijger en vakman keer op keer bewezen.'

Tas dankte met zijn laatste woorden al het marinepersoneel, vlootpersoneel, mariniers en burgermedewerkers, Nederlanders en Belgen. Voor hun inzet, hun toewijding, teamwerk en kameraadschap. 'U maakt het verschil.' Als kroon op zijn marinecarrière ontving hij uit handen van Eichelsheim het Ereteken voor Verdienste in goud.

Flipperdrager

Viceadmiraal Harold Liebregts trad in 1987 aan op het KIM. Na zijn benoeming tot officier in 1990 vervulde hij diverse functies aan boord van onderzeeboten. In 2001 voltooide hij de Submarine Command Course en werd hij voor drie jaar commandant van Zr.Ms. *Walrus*. Van 2006 tot 2007 voerde hij het commando over, Zr.Ms. *Zeeleeuw*.

Tussen 2004 en 2011 bekleedde Liebregts enkele functies bij de Defensiestaf met betrekking tot behoeftestellingen en plannen. Vanaf eind 2011 diende hij als Eerste Officier aan boord van Zr.Ms. *Tromp*. In december 2012 volgde het commando over Zr.Ms. *De Ruyter* en in 2015 over Zr.Ms. *Rotterdam*. Van 2018 tot 2020 werkte Liebregts bij de Defensiestaf als hoofd van de afdeling Maritiem Optreden.

'We moeten denken vanuit de dreiging'

In november 2022 werd hij bevorderd tot schout-bij-nacht en geplaatst als Plaatsvervangend Commandant Zee-strijdkrachten. Onder VADM Tas stuurde hij de transitie om de slagkracht van de Koninklijke Marine te vergroten. Liebregts is de eerste oud-onderzeebootcommandant aan het roer bij de marine sinds 1995.

Commandant Zeestrijdkrachten

In zijn voordracht zei de kersverse C-ZSK te willen komen tot een marine die permanent gereedstaat. Dit onder meer door het op orde brengen van plannen voor de verdediging van Nederland en het Caribisch gebied en deze te beoefenen op realistische wijze; een toenemend gebruik van cyber en de ruimte; het gereed brengen van driekwart van de vloot en mariniers voor NAVO-inzet alsook nationale verdediging, inclusief 24/7 walondersteuning en zowel bij digitale als fysieke dreigingen. Daarnaast beoogt Liebregts het introduceren van nieuwe en samengestelde eenheden: een mix van bemanste gevechtseenheden met daaromheen grotere en kleinere onbemanste en autonome systemen. Dit zal volgens hem lukken met een flexibele organisatie met 20.000 militairen, reservisten en vooral ook burgers.

'We moeten denken vanuit de dreiging', aldus de admiraal. Hij benadrukte dat de marine vandaag klaar moet staan om geloofwaardig af te schrikken, maar ook om op te treden als de afschrikking faalt: 'Dan rest ons geen andere optie dan het conflict in ons voordeel te slechten'. Geen gemakkelijke optie nu de wereldwijde inzet van onze vloot, hoezeer in transitie, nog met de nodige *capability gaps* gemoeid zal gaan.

De verdere plannen worden heden uitgewerkt in een update van het Sailplan. 'Maar', zo stelde admiraal Liebregts aan alle aanwezigen, 'u kunt ze ook onthouden met deze twee woorden: altijd gereed'.

Het bestuur van de KVMO en de redactie van het *Marineblad* wensen viceadmiraal Liebregts veel succes in de nieuwe functie van Commandant Zeestrijdkrachten. Wij kijken uit naar een fijne samenwerking en het met durf, vertrouwen, verbondenheid en vakmanschap najagen van een op haar taak berekende zeemacht.

VADM Liebregts aanvaardt het commando over de zeestrijdkrachten

Foto's: Koninklijke Marine

De stille oorlog

Settler violence ondermijnt tweestatenoplossing op de Westelijke Jordaanoever

Een Israëlische nederzetting in aanbouw nabij Jeruzalem, Westelijke Jordaanoever (foto: M. Vaartjes | Shutterstock)

Van 2 juli 2023 tot en met 11 januari 2025 ben ik uitgezonden naar de USSC in Israël (United States Security Coordinator for Israel and the Palestinian Authority). Nederland neemt sinds 2010 deel met vier militairen en drie burgers (van Buitenlandse Zaken en Justitie & Veiligheid) om bij te dragen aan een veiliger Midden-Oosten en dicht bij een tweestatenoplossing te komen. Nederland richt zich voornamelijk op het bevorderen van mensenrechten en de rechtsstaat, alsook het versterken van het Palestijnse veiligheidsapparaat. Mijn taak bestond uit het stoppen van het kolonistengeweld op de Westelijke Jordaanoever.

De aanval van Hamas op Israël op 7 oktober 2023 veranderde de politieke- en veiligheidssituatie en daarmee ook het werk van de USSC. Mondiale aandacht op het conflict tussen Israël en de Palestijnen werd opeens weer aangewakkerd, met een focus op de Gazastrook. Wat zich op de Westelijke Jordaanoever voltrekt is grotendeels buiten zicht; een stille oorlog. Echter voor een levensvatbare tweestatenoplossing is wat op de Westoever gebeurt van grote invloed.

Israël bezet sinds 1967 de West Bank en heeft daar een veiligheidsmacht bestaande uit het Israëlische leger, het Israëlische veiligheidsagentschap (Shin Bet), de Israëlische nationale politie en de grenspolitie. Het claimt, niettegenstaande de aanwezigheid van het Palestijnse volk, historisch alleenrecht in dit gebied, omdat hier al vóór de jaartelling Joden woonden. Op de Westoever wonen ongeveer

drie miljoen mensen, waarvan 15% Israëlische kolonisten. Volgens oud-premier Ariel Sharon is de primaire functie van kolonisatie van de West Bank het uitsluiten van de mogelijkheid tot vorming van een Palestijnse staat.¹

In dit artikel heb ik voornamelijk aandacht voor het geweld van Israëlische kolonisten tegen Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever. Dat is niet omdat ik Palestijns geweld bagatelliseer, maar ten eerste omdat het stoppen van het geweld van kolonisten (*settler violence*) mijn aandachtsgebied was tijdens de uitzending. Ten tweede omdat dit geweld een grote impact heeft op de dagelijkse gang van zaken aldaar en op de mogelijkheid van Palestijnen om in hun eigen levensonderhoud te voorzien. Ten derde omdat het geweld de tweestatenoplossing ondermijnt. Daarnaast worden geweldsincidenten van Palestijnen tegen Israël uitbreid onderzocht en vervolgd door de Israëlische politie. *Settler violence* wordt echter amper door Israël onderzocht en vervolgd, ondanks dat dit onder het internationale recht een taak is van de bezetter.

Missie USSC

USSC² is een Amerikaans geleide missie van een coalitie van NAVO-landen, opgericht in 2005. Nederland neemt deel sinds 2010. USSC beoogt dat de Palestijnse Autoriteit (PA) beschikt over een effectief, bestendig en verantwoordelijk veiligheidsapparaat dat voorziet in veiligheid voor alle Palestijnen met aandacht voor mensenrechten en internationaal recht en bijdraagt aan de verbetering van regionale veiligheid door goede coördinatie met de IDF (Israeli Defense Forces). De USSC richt zich op het professionaliseren van de PASF (Palestinian Authority Security Forces) om een stabiele Palestijnse staat mogelijk te maken. Het heeft tevens een belangrijke liaisonfunctie in de bevordering van de samenwerking tussen de Palestijnse en de Israëlische veiligheidssector.

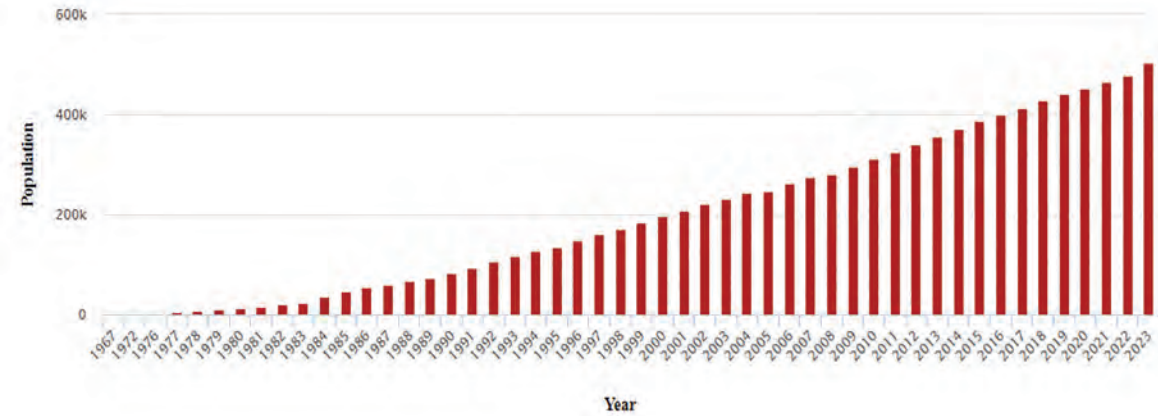
De Amerikaanse commandant van de USSC voegde in 2023, op basis van zijn ervaringen gedurende zijn eerste jaar, het stoppen van kolonistengeweld op de Westoever aan de missie toe, gezien het gevaar ervan voor de levensvatbaarheid van de tweestatenoplossing. Kolonisten gebruiken namelijk geweld en intimidatie om een grotere voetprint in het gebied te realiseren. Hierdoor wordt de geweldspiraal in stand gehouden en is er, naast andere gevolgen, minder gebied beschikbaar voor de Palestijnen en raken hun nederzettingen van elkaar afgesneden.

Kolonisten en nederzettingen

Kolonisten zijn Israëlische staatsburgers die wonen op de bezette West Bank. Deze ongeveer 700.000 personen³ wonen in *settlements* (legaal onder Israëlisch recht, illegaal onder internationaal recht) of *outposts*⁴ (illegaal onder Israëlisch en internationaal recht). Het merendeel van de kolonisten is dat om economische redenen. De Israëlische regering geeft onder andere belastingvoordelen, goedkope hypotheek en gratis scholing om kolonisatie van de Westelijke Jordaanoever te bevorderen. De kolonisten uit met name de *outposts* zijn dit vanuit religieus-zionistische motieven. Zij claimen een Bijbels-historisch recht op het gebied. Dit is de groep (5 á 10% van de kolonisten) van waaruit voornamelijk *settler violence* wordt gepleegd.

LEES VERDER →

De stille oorlog

Aantal Israëlische kolonisten op de West Bank (bron: Peace Now & Israëlisch Centraal Bureau voor Statistiek)

Het aantal Israëlische kolonisten groeit ieder jaar, zowel door de stichting van nieuwe *outposts* als door uitbreiding van bestaande *settlements*. Dit is in strijd met het internationaal recht.⁵ Israël erkent dit juridische standpunt niet, volgens hen zijn de bezette gebieden vanwege 'historische' redenen niet bezet, maar betwist.

Wat is settler violence?

Settler violence is al het geweld en andere maatregelen door Israëlische burgers (meestal kolonisten) tegen Palestijnen op de West Bank bedoeld om de Palestijnen te verdrijven (uit bepaalde gebieden). In tegenstelling tot sommige NGO's rekent de USSC intimidatie ook tot *settler violence*. Dit is moeilijker te verifiëren, maar is een veelgebruikte methode om Palestijnen constante dreiging te laten voelen. *Settler violence* wordt ook vaak terrorisme genoemd.⁶ USSC bezigde de afgezwakte term om draagvlak te creëren bij de IDF voor het stoppen van kolonistengeweld.

Settler violence bestaat onder andere uit:

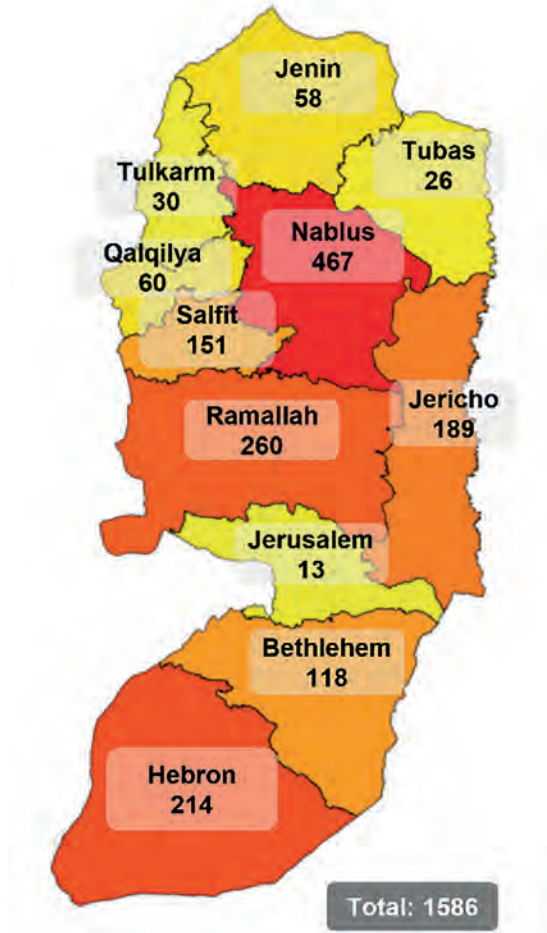
- Intimidatie. Aanwezigheid zorgt voor onrust omdat nooit duidelijk is wanneer het omslaat in daadwerkelijk geweld;
- Geweld tegen personen en dieren;
- Kidnappen. Het illegaal oppakken van Palestijnen, of op valse gronden gevangennemen;
- Vernielingen. Onder andere van huizen, auto's, zonnepanelen, camera's, waterleidingvoorzieningen, landbouwgrond en -gereedschap en oogsten;
- Ontzeggen van toegang tot water voor dieren, landbouw en de bevolking;
- Ontzeggen van toegang tot land. Vee kan niet grazen, er kan niet geoogst worden;
- Expansie. Het stichten van *outposts*, aanleg van wegen (uitsluitend voor Israël).

‘Volgens Israël zijn de bezette gebieden vanwege 'historische' redenen niet bezet, maar betwist’

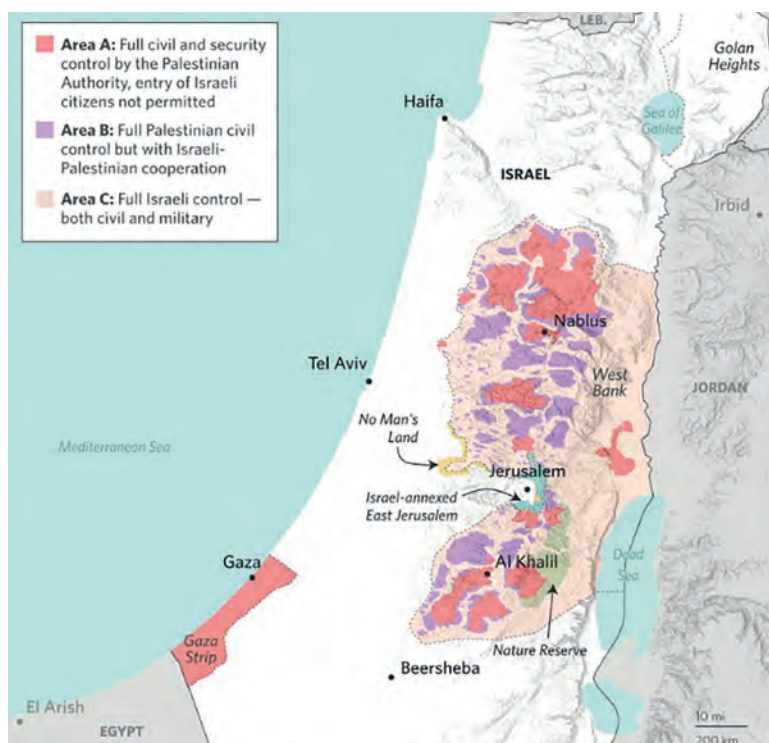
Achtergrond

Oslo akkoorden

Tussen 1993 en 1995 zijn een reeks overeenkomsten gesloten tussen de PLO (Palestinian Liberation Organisation) en Israël om het Israëlisch-Palestijns conflict op te lossen. Deze Oslo-akkoorden betroffen onder andere de gedeeltelijke terugtrekking van Israël uit de Gazastrook en de West Bank en het recht op (beperkt) zelfbestuur door de vorming van de Palestijnse Autoriteit. Ondanks een geldigheid van 5

Incidenten per gouvernement in 2025 (bron: USSC)

Zones naar aanleiding van de Oslo-akkoorden (bron: Humanitarian Data Exchange UN, copyright Statfor 2020)

jaar, is het nooit tot een eindovereenkomst gekomen en is de situatie onder deze Oslo-akkoorden de feitelijke situatie gebleven. In 2006 won Hamas de laatste verkiezingen van de PA, maar door een Palestijnse burgeroorlog bleef de PA – onder leiding van de Fatah partij – de facto ‘de staat’ op de Westoever. Bij de Oslo-akkoorden werd de West Bank in zones ingedeeld, wat leidde tot een lappendeken van kleine enclaves. Het bestuur en verantwoordelijkheid voor de veiligheid verschilt per zone:

- Area A: PA verantwoordelijk voor bestuur en veiligheid (19% van de West Bank; grote Palestijnse steden)
- Area B: PA verantwoordelijk voor bestuur, Israël verantwoordelijk voor veiligheid (22% van de West Bank; voornamelijk verstedelijkt gebied)
- Area C: Israël verantwoordelijk voor bestuur en veiligheid (60% van de West Bank; voornamelijk buitengebied)

Rechtssysteem

Conform internationaal recht is het Israëlische militair recht van toepassing op de bezette Westelijke Jordaanoever.⁸ De kolonisten vallen echter onder het Israëlische civiele recht. Dit verschil in rechtssysteem heeft, gecombineerd met de verdeling in zones, grote impact op de aanpak van *settler violence*. Een voorbeeld:

Geval 1: Een Palestijn gooit een steen naar een kolonist. De steengooier wordt opgepakt door de IDF of Israëlische politie. Het gooien van een steen onder Israëlisch militair recht wordt gezien als terrorisme. Betrokkene kan (voor maximaal een half jaar⁹) in administratieve detentie worden geplaatst. Betrokkene heeft nu een strafblad.

Geval 2: Een kolonist gooit een steen naar een Palestijn. Het gooien van een steen is niet strafbaar onder Israëlisch civiel recht en dus niet vervolgbaar. Betrokkene heeft geen strafblad.

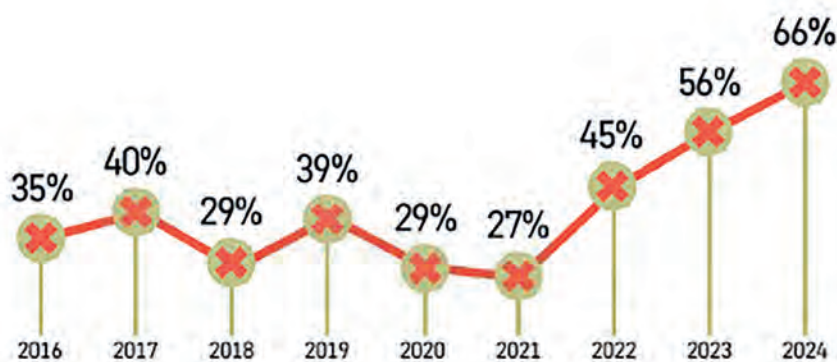
Er is een verder verschil in hoe een zaak onderzocht en

berecht wordt. In de laatste 20 jaar is zo'n 94% van onderzoeken naar kolonistengeweld door de Israëlische politie gestopt zonder aanklacht.¹⁰ In 81% van de gevallen omdat de politie gefaald heeft in het onderzoek. Sinds 2005 heeft slechts 3% van de geweldsdelicten geleid tot een (gedeeltelijke) veroordeling van een kolonist. Verder is volgens de NGO Yesh Din de Palestijnse bereidheid een aanklacht in te dienen bij de Israëlische autoriteiten steeds minder geworden.

Onbedoeld effect van de zone-indeling is dat veel Palestijnen, voornamelijk in gebied C, verstoken zijn van hulp van de PASF. De Palestijnse politie heeft daar namelijk geen jurisdictie en zij kunnen de door dit gebiedsdeel ingesloten enclaves niet of slechts via een omweg bereiken. Dit wordt verergerd door diverse wegversperringen en *checkpoints* waar doorgang alleen mogelijk is na coördinatie met de IDF. Veel Palestijnen zijn dus hun veiligheid afhankelijk van de IDF en de Israëlische politie, maar in de praktijk wordt hier door hen bijna geen invulling aangegeven. Resultaat is dat het plegen van *settler violence* vaak onbestraft blijft.

Beperking bewegingsvrijheid

Het Internationaal recht verplicht de bezetter vrij verkeer in bezet gebied te bevorderen. Uitzondering hierop is beperking van verkeer voor veiligheidsredenen als reactie op specifiek gevaar. Palestijnen kunnen zich echter permanent niet vrij over de West Bank bewegen. Door Israël zijn diverse *checkpoints* ingericht en wegen afgesloten. Deze in totaal 849 beperkingen bemoeilijken Palestijnen toegang tot markten, werk, land, water, nooddiensten, gezondheidsfaciliteiten en scholing.¹¹ 40% van deze obstakels beperkt directe toegang tot Palestijnse steden en dorpen, waarvan acht op grote doorgangswegen.

Percentage *settler violence* slachtoffers dat geen klacht indiende bij de Israëlische autoriteiten (bron: Yesh Din)

Bouw en sloop

In strijd met het internationale recht verstrekt Israël op grote schaal vergunningen voor bouw in de nederzettingen in gebied C, maar staat (ver)bouw van woningen voor Palestijnen bijna niet toe. De regering erkent niet dat het (internationale) bezettingsrecht van toepassing is voor bouw in *settlements* op de West Bank.

Aangezien de Palestijnse bevolking groeit, wordt er dus door de Palestijnen 'illegaal' gebouwd. Israël vaardigt regelmatig orders uit om deze bouwwerken te slopen, waarbij sloop ook wordt gebruikt als strafmaatregel. Als een familielid betrokken is geweest bij terrorisme wordt diens huis en dat van de naaste familie gesloopt.

Gevolgen van 7 oktober

Settler violence

Na 7 oktober 2023 volgde een zeer hevige piek van *settler violence* in aantal en zwaarte van incidenten.

Nog steeds zijn er meer en zwaardere incidenten, omdat Israëlische troepen op de West Bank zijn vervangen door reservisten die veelal zelf kolonist zijn. Zij handhaven minder en zijn vaak onderdeel van het geweld in plaats van hiertegen op te treden. Ook is er een buurtwacht, de zogenaamde 'settlement security' dat door Israël is uitgerust met wapens. Zij handhaven hardhandig zelf geïnstalleerde veiligheidszones rondom de nederzettingen. Daarnaast zorgt angst voor herhaling van de incidenten van 7 oktober op de Westoever dat proactief wordt opgetreden tegen Palestijnen. Zij worden ontmenselijkt, waardoor geweld tegen hen minder wordt gezien als ongeoorloofd. Ook is de kans gepakt of terecht te worden voor *settler violence* kleiner.

Andere redenen voor een toename in geweldsincidenten zijn bijvoorbeeld het stimuleren van kolonisatie door de Israëlische rechts-nationalistische regering. De geweldsda-

dige kolonisten zien hierin een kans meer van hun doelen te bereiken. Na 7 oktober zijn aanmerkelijk meer *outposts* gesticht, met in 2024 voor het eerst ook in gebiedsdeel B (zeven stuks). De aandacht van de IDF is elders gericht, waardoor de kans dat een *outpost* wordt ontmanteld is afgenomen. Sterker, deze worden onder andere als straf tegen internationale maatregelen vaker gelegaliseerd tot *settlements*.

Beperking van de bewegingsvrijheid

Na de aanval van 7 oktober 2023 zijn er op de Westelijke Jordaanoever 86 nieuwe beweging-beperkende obstakels bijgekomen (een toename van 23%).¹² Van 100 bestaande obstakels zijn de restricties strenger geworden, zoals beperking van openingstijden. Inzake de bouwvergunningen, is de Israëlische regering na de aanval van Hamas gestopt met het afgeven van bouwvergunningen in gebiedsdeel C, ook voor huizen of bouwwerken die vernield zijn door settlers.

Levensonderhoud

Na 7 oktober is het moeilijker geworden voor Palestijnen om in hun levensonderhoud te voorzien. Redenen hiervoor zijn:

- Door de angst voor infiltratie van Palestijnen in Israël, heeft de regering-Netanyahu het voor Palestijnen moeilijker gemaakt om Israël of de nederzettingen in te kunnen of daar te werken. Initieel zijn alle werkvergunningen ingetrokken en daarna slechts marginaal weer toegekend;
- Door beperkingen in vliegverkeer en rode/oranje veiligheidszones is het toerisme op de West Bank volledig ingestort;
- Door extra beperkingen in de bewegingsvrijheid kunnen mensen hun werk of land niet meer bereiken;
- Israël heeft minder vergunningen uitgegeven om land te bewerken en te oogsten. Circa 80.000 – 100.000 Palestijnen op de Westoever zijn direct afhankelijk van de olijfoogst (ongeveer 5-10% van het BNP);
- Meer *settler violence*, waardoor er onder andere minder toegang is tot land en water;¹³
- Gebrek aan cashgeld door instorten bancaire systeem;
- Israëlische inhouding van Palestijnse tegoeden, waardoor de PA geen (volledige) salarissen kan uitbetalen.¹⁴ Het Palestijnse overheidsapparaat is een grote werkgever;
- Verhoging van het aantal IDF-invalen in vluchtelingenkampen om terrorisme te bestrijden. Tijdens deze invalen sluit de IDF een vluchtelingenkamp volledig af.

‘Als een familielid betrokken is geweest bij terrorisme wordt diens huis en dat van de naaste familie gesloopt’

	2020	2021	2022	2023	2024
Settlement	12.159	3.645	4.427	12.349	9.884
Palestijnen	250	1.478	58	0	0

Aantal door Israël afgegeven vergunningen voor huizenbouw in gebied C (bron: USSC)

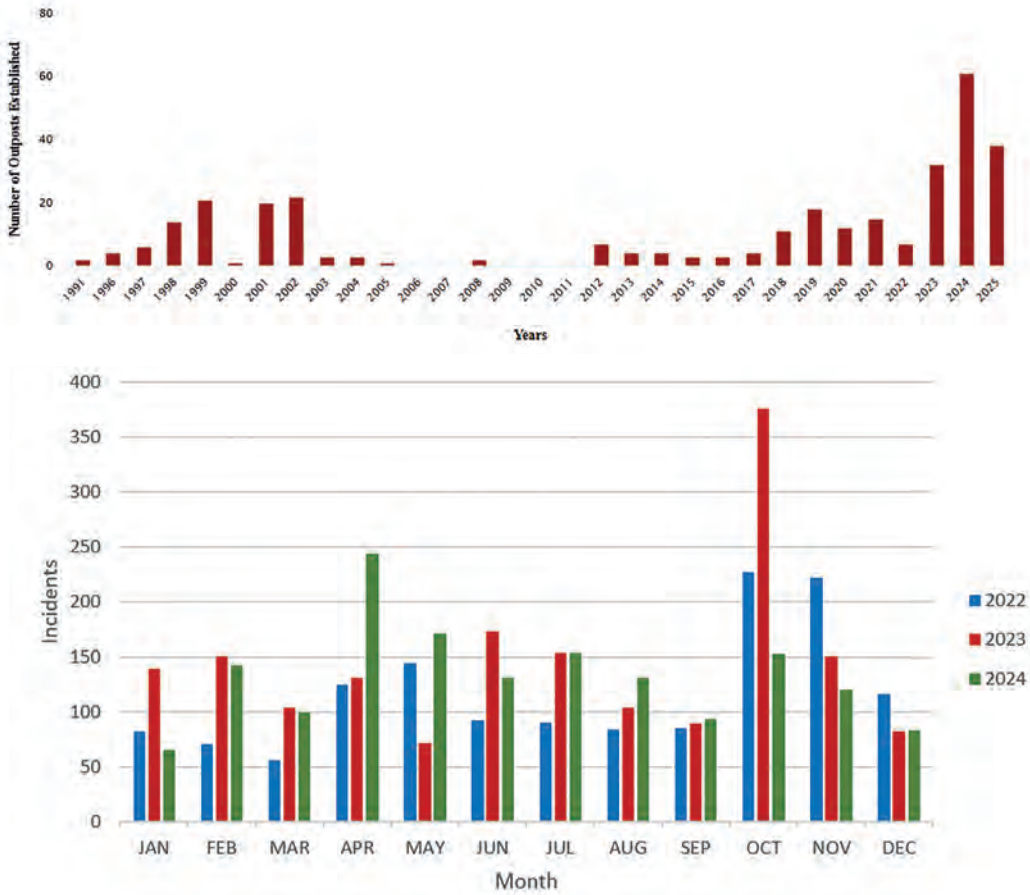
Impact van de stille oorlog

De aandacht van de media gaat nu vooral uit naar de situatie in Gaza, wat er op de West Bank gebeurt na 7 oktober is in de media onderbelicht. Toch is juist dit van grote invloed op een levensvatbare tweestatenoplossing. In tegenstelling tot Gaza zou de Westelijke Jordaanoever in staat moeten zijn zichzelf te bedruipen. Er is genoeg vruchtbare landbouwgrond, waterbronnen, industrie en toerisme om een Palestijnse staat financieel gezond te kunnen houden. De door Israël en haar kolonisten genomen maatregelen in de nasleep van 7 oktober zorgen er juist voor dat enorm wordt ingeboet op de mogelijkheid voor Palestijnen om in het eigen levensonderhoud te voorzien en daarmee een levensvatbare Palestijnse staat.

Settler violence is gevaarlijk voor de stabiliteit van het gebied, doordat het gezag van de PA en haar veiligheidsapparaat wordt aangetast. Zij zijn niet in staat om de eigen bevolking te beschermen tegen de geweldsplegers en kunnen hen niet vervolgen. Door meer en ernstigere settler violence-incidenten na 7 oktober, verliest de bevolking verder vertrouwen in de PA en PASF. Dit is een voedingsbodem voor radicale(re) elementen en van invloed op het Palestijnse vermogen om zelf tegen terroristen op te treden, wat door de eigen bevolking wordt veroordeeld. Door de toegenomen instabiliteit grijpt Israël eerder militair in, wat het vertrouwen in de PA en PASF weer verder ondermijnt.

Nationalistic/Extremist Settler Violence Statistics	2022	2023	2024
Total reported incidents	1,392	1,726	1,586
Palestinians killed by nationalistic extremists	4	10	10
New outposts—bringing current total to 236	7	31	52 (7 in Area B)
Outposts legalized retroactively	2	15	5
State land declarations (dunams)—bringing current total to 52,680	3,890	501	24,258

Settler violence statistieken (bron: USSC)

Aantal gestichte outposts per jaar op de West Bank t/m juli 2025 (bron: Peace Now)

Settler violence-incidenten per maand 2022-2024 (bron: USSC)

De stille oorlog

Gemaskerde mannen vallen onder toezien oog van IDF-soldaten Palestijnse bewoners van Beit Furik lastig, 13 november 2024 (USSC)

Incident waarbij kolonisten een weg hebben geblokkeerd. Yasuf, 8 november 2024 (USSC)

Door het instorten van de Palestijnse economie ontstaat voor veel mensen een uitzichtloze toekomst. Zij zijn vatbaarder voor radicalisme, omdat zij toch niets meer te verliezen hebben. Daarnaast moet de Palestijnse bevolking op de West Bank machteloos toezien hoe hun landgenoten in Gaza hongervlijden, gewond raken of gedood worden door het ingrijpen van de IDF. Dit is eveneens een voedingsbodem voor Palestijnse radicalisering. Meer geweld vanuit de Palestijnse bevolking gericht tegen Israël of haar kolonisten veroorzaakt meer Israëlisch ingrijpen of vergelding en houdt daarmee de geweldsspiraal intact.

Voor Israël's veiligheid is instabiliteit op de Westoever een reëel gevaar. De regering zou dan de aandacht moeten verdelen over Gaza en de West Bank. In laatstgenoemd gebied wonen veel Israëli, wat ingrijpen lastiger maakt. Daarnaast is het internationale aanzien van Israël in gevaar door de vele schendingen van het internationaal recht en de onwil om hiervan af te zien of op te treden tegen *settler violence*.

Wat er op de West Bank (en Gaza) gebeurt is feitelijk een ondermijning van het internationaal recht en de Verenigde Naties en instituties. De Westerse wereld meet met twee maten. Op diverse schendingen wordt tot nu toe amper gereageerd en als er al sancties tegen Israël worden opgelegd, zijn deze mager. Verder wordt op de Israëlische aanvallen op de integriteit van VN-instituties als UNWRA en het internationaal gerechtshof lauwwerig gereageerd en werd in het geval van UNWRA door veel landen zelfs de financiële ondersteuning (tijdelijk) stopgezet.

Settlers steken een Palestijnse hut in brand. Al Maniya, 7 december 2024 (USSC)

Acties van de USSC om *settler violence* te stoppen

De USSC heeft met het Palestijnse veiligheidsapparaat en NGO's een strategie ontwikkeld die zich focust op:

1. Zelfredzaamheid van de slachtoffers. Onder andere door brandbestrijdings- en EHBO-trainingen, camera's om kolonistengeweld vast te leggen, alsook de training van Palestijnen tot betere getuigen. Bijvoorbeeld door het vastleggen van incidenten op camera;
2. Palestijnse veiligheidsdiensten versterken. Denk daarbij aan andere blusmiddelen en het oprichten van meer 'civil defense volunteer squads';
3. Israëlische veiligheidsdiensten actie te laten nemen om *settler violence* te stoppen.

De Palestijnse veiligheidsdiensten hebben de eerste twee punten in hun eigen strategie overgenomen.

Door de USSC is een database aangelegd met incidenten die gebruikt werden om te rapporteren. Verder organiseerde het bezoeken aan slachtoffers van *settler violence* om met eigen ogen de situatie te aanschouwen, onafhankelijk onderzoek te verrichten, internationale aandacht voor deze vorm van geweld te genereren en als vorm van 'protective presence'. In 2024 is geholpen bij de olijfoogst door genoemde *presence* en het helpen met plukken.

De USSC heeft dus een strategie ontwikkeld om *settler violence* op de West Bank onder de aandacht van het internationale publiek te brengen, kolonisten verantwoordelijk te maken voor hun daden en de Israëlische regering onder druk te zetten met internationale sancties om kolonistengeweld te stoppen teneinde de (gewelds)situatie op de West Bank onder controle te krijgen.

Een delegatie van de USSC helpt bij de olijvenpluk in Yatma, oktober 2024. Op de heuvel staat een *outpost*. Voor het plukken van de olijfbomen op de heuvelrug was door Israël geen toestemming gegeven (foto: E. Braham).

Op dit vlak zijn internationaal duidelijk resultaten geboekt. Zo zijn er bijvoorbeeld inreisverboden afgekondigd voor gewelddadige kolonisten en meer recent door Nederland, ook voor twee extreemrechtse Israëlische ministers. Het instellen van sancties is echter tijdrovend en (inter)nationale consensus is moeilijk te verkrijgen. In Israël zijn de resultaten diffuser, maar onder de bevolking wordt voorzichtig meer afstand genomen van de gewelddadige kolonisten. Toch heeft dit niet kunnen voorkomen dat het geweld frequenter en gewelddadiger werd. De Israëlische regering trekt zich nog niet veel aan van de sancties, het tegendeel lijkt het geval. Afgelopen augustus, na geluiden dat Frankrijk en Canada de Palestijnse staat gaan erkennen, werd nog aangekondigd dat Israël 3400 huizen wil gaan bouwen op de West Bank in gebied E1, wat Oost-Jeruzalem van de rest van de Westoever af zou sluiten en de Westoever in tweeën zou delen.

Tot slot

Voor het doorbreken van de geweldsspiraal voor het creëren van een stabiele situatie in het Midden-Oosten, en zicht houden op een tweestatenoplossing is het van belang het kolonistengeweld te stoppen. Dit vergt een lange adem en constante aandacht en meer druk van de internationale gemeenschap. De belangrijke opgave van de missie van USSC (inclusief het Nederlandse contingent), zal dan ook de komende jaren moeten worden voortgezet om aandacht te blijven vragen voor de situatie op de bezette West Bank en om deze blijvend te verbeteren.

KLTZ E. (Ellen) Braham is Hoofd Loopbaanbegeleiding bij de directie Personeel & Organisatie van het Commando Zeestrijdkrachten. Van juli 2023 tot en met januari 2025 is zij uitgezonden naar de U.S. Security Coordinator for Israel and the Palestinian Authority (USSC).

‘Voor veel mensen ontstaat een uitzichtloze toekomst’

Noten

- 1 Ariel Sharon is een Israëlische militair en politicus. Van 17 februari 2001 tot en met 11 april 2006 was hij de premier van Israël.
- 2 USSC heet nu OSC (Office of the Security Coördinator).
- 3 Bron: UN OCHA november 2024, ongeveer 200 duizend wonen in Oost-Jeruzalem.
- 4 Kolonisten wonen in 141 settlements en 224 outposts. Bron: NGO Peace Now (<https://peacenow.org.il/en/settlements-watch/settlements-data/population>)
- 5 Art. 49 van de Vierde Conventie van Genève verbiedt de deportatie of overbrenging van delen van de eigen burgerbevolking naar bezet gebied. Daarnaast mag een bezettende macht geen wijzigingen in de demografische structuur van het bezette gebied aanbrengen, tenzij deze noodzakelijk zijn voor militaire doeleinden.
- 6 Definitie Amnesty International: gewelddadige aanslagen en andere daden van terreur gepleegd door oppositiegroepen met het oog op het zaaien van angst als middel tot politieke verandering, of oorlogsmisdrijven in vreedstijd. Definitie VN (1999): daden die bedoeld zijn om grote angst te zaaien onder het publiek, een groep personen of bepaalde personen, gepleegd uit politieke motieven.
- 7 Fatah is de politieke tak van de PLO.
- 8 Zie het Verdrag van Genève betreffende de bescherming van burgers in oorlogstijd, artikel 66.
- 9 Administratieve detentie kan onbepaald verlengd worden.
- 10 Bron: NGO Yesh Din (<https://www.yesh-din.org/en/data-sheet-law-enforcement-on-israeli-civilians-in-the-west-bank-settler-violence-2005-2024/>)
- 11 Bron UN OCHA juli 2025: 849 obstakels, waarvan o.a. 94 checkpoints, 127 gesloten poorten, 116 roadblocks en 66 slagbomen.
- 12 Bron UN OCHA (Movement and Access in the West Bank | September 2024 | United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs - Occupied Palestinian Territory)
- 13 Sinds 7 oktober hebben 38 gemeenschappen hun land hierdoor gedwongen verlaten.
- 14 Israël houdt voor de PA belasting in op goederen die via Israël de West Bank opkomen.

America's shift to a transactional foreign policy affects Russian military strategy

Europe should act before it's too late

U.S. foreign policy was traditionally based on the containment approach. Since coming into power, the Trump administration has actively broken with this policy by openly seeking an ease of tensions with Russia.¹ President Trump, who is characterized by his transactional zero-sum line of operation², appears to have altered U.S. foreign policy, de facto ending the conventional containment policy that marked Western hegemony for decades. Recent U.S. pragmatic rapprochement towards the Kremlin could have profound impact on Russia's military strategy and endanger European security. This article will first identify Russia's military strategy, followed by an explanation of the likely effect of recent U.S. foreign policy shift on Russia's military strategy. It will conclude by answering how Europe should respond to safeguard its security.

CONTINUE READING →

A Dutch F-35 pilot scrambles during an exercise in Poland (photo: Mediacentrum Defensie)

Hungarian Prime Minister Viktor Orbán has systematically disrupted European decision-making'. Orbán and Putin during a press conference in 2017 (photo: Wikimedia Commons)

Identifying Russian Strategy

Russian strategic culture reasons out of vulnerability and fear for external attack based on four narratives; vulnerability of long borders; lack of strategic depth; a deep-seated sense of insecurity vis-à-vis the West and the West's alleged machinations and techniques to remove pro-Russian leaders in neighbouring states.³ Russian strategic culture is characterized by a feeling of superiority; the deep belief of being a great nation state from which it derives the right to have a sphere of privileged interests.⁴ Russian military strategy is derived from its strategic culture and can be identified as follows. It is to safeguard Russian influence in what Moscow considers to be its 'near abroad' and to deny influence of other (non) state actors, notably NATO⁵, by the use of soft and hard in such – more often than not – obscure ways that Russia has prevalence of its adversary.⁶ Russia successfully achieved its objectives of annexing the Crimea by virtue of conflating 'deniable' special forces, local armed actors, economic

‘An aggressive military intervention strategy to prevent erosion of influence in its ‘near abroad’ corresponds with Russia’s great power thinking’

clout, disinformation, and exploitation of socio-political polarisation in Ukraine.⁷

Although there is no universally accepted definition of hybrid warfare, Frank Hoffman defined it as 'the emerging simultaneous use of multiple types of warfare by flexible and sophisticated adversaries who understand that successful conflict requires a variety of forms designed to fit the goals at the time'.⁸ To fit Moscow's approach in the West's paradigm of war and peace, which in Russia's military strategy is much less clear, NATO further defined the definition of hybrid warfare:

'Hybrid warfare is the creative use of hard, soft, and smart power by malign state and nonstate actors to achieve war-like objectives and political goals. Malign acts include a broad spectrum of military and non-military instruments of coercive power beyond the conventionally conceived multidomain battlespace. Hybrid warfare encompasses politics, diplomacy, information, the economy, technology, the military and society, as well as dimensions like culture, psychology, legitimacy and morale. The coordinated performance of these malign acts occurs both overtly and covertly in the ambiguous grey zones of blurred interfaces: between war and peace, friend and foe, internal and external relations, civil and military, and state and non-state actors, as well as in fields of responsibilities generally below the threshold of war or as an accompaniment to more regular armed conflict.'⁹

The Kremlin has shown it masters its performance in the ambiguous grey zones of interfaces and that it has the willingness and ability to use its full potential, including its full military potential, to achieve its foreign policy objectives. Since 1991, Moscow has undertaken no less than twenty-six military interventions.¹⁰ Thus, an aggressive military intervention strategy to prevent erosion of influence in its 'near abroad' corresponds with Russia's great power thinking.

The effect of U.S. shift to a transactional foreign policy

Only Western dominance through its containment policy has restrained Russia in the use of military power to bring back NATO member sovereign states, considered by Moscow as their 'near abroad'.¹¹ With President Trump's transactional America First foreign policy there is no doubt he moves away from Europe and international organisations, including NATO, thus threatening Western dominance.¹² The writing on the wall of Washington's movement away from Brussels could not emerge more clearly than out of the words of U.S. ambassador to NATO, Matthew Whitaker who announced in May that the America will start discussions about U.S. troop withdrawal from Europe later this year.¹³ Trump's active pursuit in rapprochement towards Russia in combination with his movement away from NATO, marks a profound change in American foreign policy and de facto ends its previous containment strategy.¹⁴ Although the EU managed to continue a containment strategy towards Russia despite Trump's recent rapprochement, it remains to be seen for how long the EU will be able to remain united in that respect. Nationalist, illiberal, populist political parties are on the rise and threaten Europe's containment strategy towards Russia.

'Trump's transactional America First policy ends a strong U.S. leadership and is likely to destabilize NATO's unity'

For example, from the very outset of Russia's invasion of Ukraine in February 2022, Hungarian Prime Minister Viktor Orbán has systematically disrupted European decision-making.¹⁵

Moscow's intervention politics avoided a direct military confrontation, for it perceived it could not win in a direct confrontation against a unified NATO under strong U.S. leadership.¹⁶ Trump's transactional America First policy ends a strong U.S. leadership and is likely to destabilize NATO's unity. This directly affects Russian military strategy. First, the Kremlin might perceive that its threshold on which actions would lead to a confrontation with NATO has changed. Destabilization of NATO and a power vacuum in its leadership upon America's withdrawal from that responsibility, may incline Russia to believe NATO's resolve has diminished, thus changing the threshold for its response to the use of hard power. As a result, Moscow might resort to more use of subversive activities aimed at further disrupting Western societies and possibly even military action, to end Western hegemony in Russia's near abroad. Second, if Washington decides it will no longer guarantee support for NATO, notably its nuclear deterrence, the restraint of prevention of conflict with NATO might be lifted altogether, since Russia would have advantage on nuclear escalation domination.

Its cautiousness to restrain the use of hard power which would trigger a NATO response, would no longer be necessary since Russia might assess it's able to defeat a divided alliance under weak leadership. For example, Moscow, anticipating reluctant decision-making in NATO's power vacuum, might decide upon a short intense military intervention to bring back the Baltic States in their sphere of influence, expecting to confront NATO with a *fait accompli*. Military expert and professor of international relations at the University of Munich Carlo Masala elaborates about precisely this scenario in his international bestseller 'If Russia wins' (2025).

Europe's Necessary Response

European security is in danger. Prior to Russia's invasion in Ukraine, it was a wide held belief that Moscow did not pose a military threat to NATO.¹⁷ However, their aggression has shown its determination to restore its influence. The Trump administration's transactional America First policy may lead to Russia's belief it is no longer restrained in the use military force to bring back lost territory within its sphere of influence. Europe should therefore use whatever time available before the Kremlin has the chance to

President Macron stated in March that France's nuclear deterrence plays a role in the preservation of peace and security in Europe. Macron during the NATO summit in Vilnius, 2023 (photo: G. Ivuskans | Shutterstock)

capitalize on the recent shift in U.S. foreign policy. This can be done under strong European leadership with leading roles for the United Kingdom, France and Germany. It requires 1) immediate credible force generation, 2) risk mitigation by France and the United Kingdom to Russia's nuclear escalation advantage, 3) aggressive actions against Russian subversive activities and 4) a resilient European continuation of containment policy vis-à-vis Russia.

‘European security is in danger’

1. immediate credible force generation

Early 2025, Washington had eighty-four thousand troops in Europe, primarily from the Navy, Air Force and Army, operating from over forty different bases. These troops constituted, besides a significant conventional force, a nuclear force believed to have a strength of roughly one hundred B-61 nuclear bombs.¹⁸ Europe should generate a force equivalent in strength and capacity to be able to maintain status quo vis-à-vis Russia when the U.S. decides to withdraw conventional capabilities and forces from Europe. It is the present status quo that has withheld Russia from a direct military confrontation¹⁹ and Europe cannot afford to lose military power in such a way that it will endanger the present status quo.

2. risk mitigation by France and the United Kingdom to Russia's nuclear escalation advantage

The NATO Nuclear Deterrent factsheet states that the alliance particularly relies on U.S. strategic nuclear forces.

Furthermore, a select group of European NATO member states can deliver U.S. nuclear weapons deployed in Europe, based on nuclear-sharing arrangements, whilst Washington always maintains full custody of these weapons. As for the independent strategic nuclear forces of the UK and France, the factsheet mentions they have a deterrent role of their own.²⁰ Nuclear deterrence can help ensure strategic competition remains confined to the lower end of conflict.²¹ Europe therefore should be able to provide a credible nuclear deterrence of its own in case the Trump administration decides to withdraw this capability. Previous French presidents have already stated that the strategic nuclear deterrence of France has European dimensions and president Macron stated in March that France's nuclear deterrence plays a role in the preservation of peace and security in Europe.²² It is time to further materialize on France's commitment towards Europe and Europe should include the United Kingdom in that quest.

3. aggressive actions against Russian subversive activities

Russia's escalation of its shadow war indicates a Western failure to properly respond. Europe has focussed on diplomacy and defensive measures to deter or counter Russian actions and by doing so has failed to impose sufficient costs on Moscow.²³ Europe should coercively respond to Russian subversive activities in such an offensive aggressive manner that for Russia the costs of its escalation in its shadow war against Europe no longer outweigh the benefits.

4. a resilient European continuation of containment policy vis-à-vis Russia

Professor of international relations and founder of The Hague Centre for Strategic Studies Rob de Wijk argues that Europe, after thirty years of neglect, has lost its ability for power politics; a skill that is of the utmost importance to master in a time where the international balances of power are searching for a new equilibrium.²⁴ To defend the interest of Europe and safeguard its security, a European continuation of a resilient containment policy vis-à-vis Russia is therefore essential.

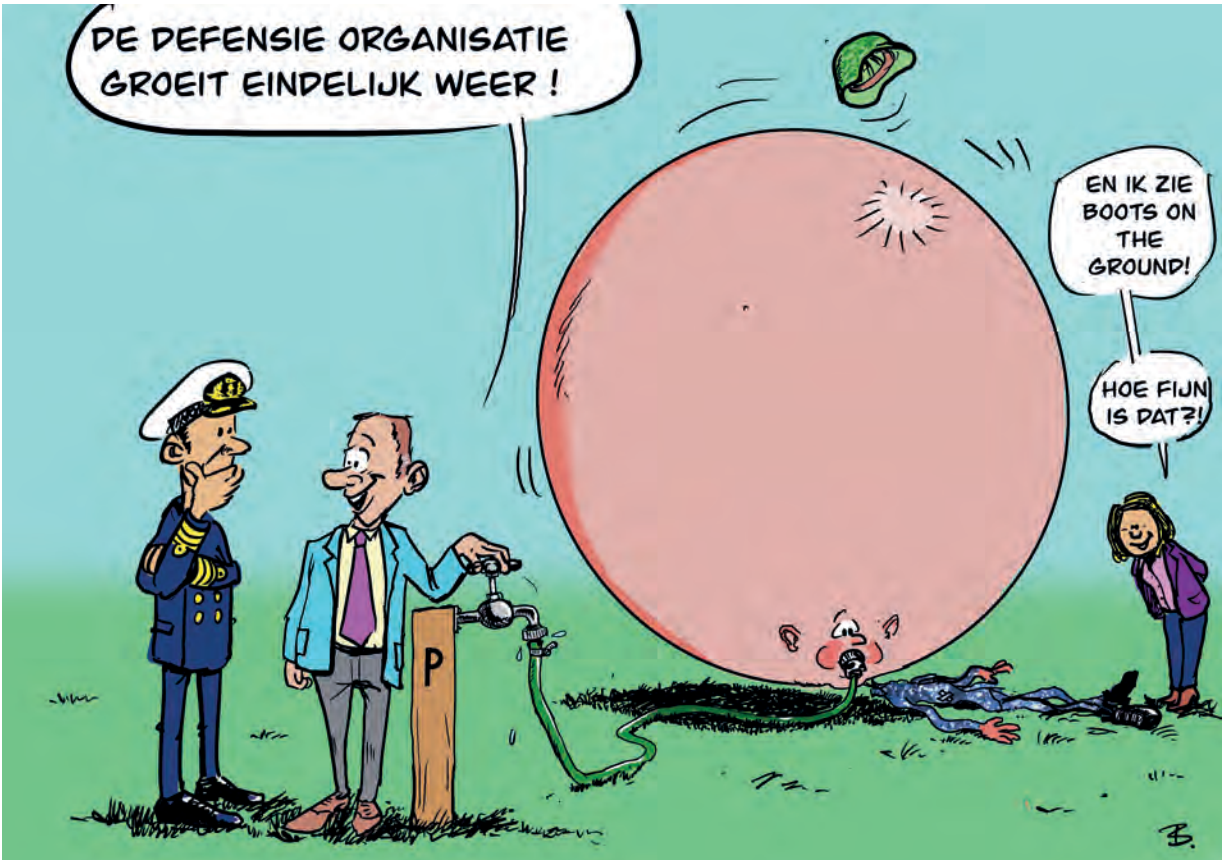
If Europe succeeds in addressing the aforementioned issues, it will not only be able to maintain present status quo, it will also provide Europe the opportunity to present the Trump administration a zero-sum deal where the U.S. must choose between Europe and Russia. From Trump's transactional perspective Europe would remain its preferred partner, enabling the West to continue its security policy albeit in a more transactional way.

Written in a personal capacity by Lambert Henk (Sjors) ter Veen, Commander Royal Netherlands Navy

SCAN DE QR-CODE
VOOR DE VOETNOTEN
BIJ DIT ARTIKEL

Cartoon

Between America and Europe

Britain's Strategic Outlook

(photo: A. Michailidis | Shutterstock)

The United Kingdom is facing a crucial question about its place in the world: where should its strategic loyalties lie in an increasingly unstable international order? For decades, the 'special relationship' with the United States has been at the centre of British foreign policy, reinforced by deep military, intelligence, and diplomatic ties. But growing doubt around the reliability of the United States following the re-election of President Donald Trump is forcing a national rethink. Is Britain experiencing the twilight of its transatlantic alignment? And if so, is the centre of gravity shifting, perhaps inevitably, towards Europe?

Recent findings from the Policy Institute at King's College London add weight to this conversation. In a nationally representative survey from December 2024, 53% of Britons said they would choose Europe over the United States as the United Kingdom's primary ally, if forced to pick. Just 31% favoured America. That's a dramatic reversal of public opinion compared to 1967, when the exact opposite was true: 53% backed America and only 33% favoured Europe in a similar scenario. This isn't just a curious historical footnote. It signals a deeper reassessment of Britain's global role. The reversal also highlights a generational shift. For younger Britons, Europe is not the alien continent it was often portrayed as in the post-war decades, but rather a familiar, if sometimes frustrating, political and cultural partner. The idea of Britain naturally looking across the Atlantic, with America as its closest ally, is no longer self-evident to a generation shaped as much by Brexit debates as by memories of wartime alliances.

Empire

Traditionally, British foreign policy has relied on three core elements: a close alliance with the United States, active engagement with Europe, and a global perspective grounded in trade and diplomacy. Since the end of World War II, the UK has tried to play the role of bridge-builder between Washington and Brussels, keeping the United States invested in European security while staying at the heart of Western decision-making. That model

'Britain's foreign policy has always been shadowed by an older tension, one that stretches back to the loss of empire'

'A strain of US opinion sees alliances not as strategic assets but as burdens.' Pictured: HMS *Prince of Wales* in Tokyo while conducting Operation Highmast. An eight-month mission of Carrier Strike Group 25 to bolster the UK's commitment to the security of the Indo-Pacific region (photo: UK Ministry of Defence | Crown Copyright)

held through the Cold War, NATO expansion, and even the post-9/11 counterterrorism era. The United Kingdom often shaped its strategy to align closely with American interests, participating in joint missions from the Middle East to the Balkans. Intelligence collaboration between the two countries under the Five Eyes umbrella is arguably the most extensive in the world. In short, Britain built its strategic identity around interoperability with America.

Yet Britain's foreign policy has always been shadowed by an older tension, one that stretches back to the loss of empire. For decades, policymakers clung to the belief that Britain could still 'punch above its weight,' sustain-

ing global influence disproportionate to its size. This self-image was bolstered by the US alliance: by being Washington's closest partner, Britain could borrow strength and amplify its voice in global affairs. But this posture was also about avoiding a humbler identity as simply another medium-sized European power. Britain's difficulty today, caught between Washington and Brussels, is partly rooted in that old reluctance to accept the constraints of geography and scale.

But that foundation is showing signs of stress. The United States under Trump has been turning inward. His administration has pulled back from multilateralism and redefined America's global role in starkly transactional terms.

‘The days when Britain could claim the best of both worlds, **America’s ear in Washington and a seat at Europe’s table, are over**’

Trump’s stance particularly jarring. NATO has always been more than a contract; it has been a reassurance that the United States was committed to Europe’s security in principle as well as in practice. To see this reassurance reduced to a conditional financial bargain undermines the very spirit of the alliance.

Trump’s foreign policy vision is not rooted in shared values or collective security. It’s pragmatic, deal-based, and driven by domestic political considerations. NATO, in this worldview, is not a stabilising force but rather a financial burden. Talk of unity and deterrence is replaced by that of withdrawal and division. This marks the sharpest departure from post-war consensus in living memory. And even beyond Trump, the strategic shift of the United States towards the Indo-Pacific raises questions about whether Europe can realistically remain its central concern. Britain, once a bridge between the two, risks becoming stranded if Washington’s priorities lie thousands of miles away.

Serious strategic thinking

So, what does this mean for Britain? Prime Minister Keir Starmer has so far tried to avoid making a binary choice. He has stressed the importance of both transatlantic ties and deeper engagement with Europe. The Strategic Defence Review echoes this too. But the idea that we can have both equally is starting to look like wishful thinking. The pressure to choose is becoming structural rather than hypothetical. The days when Britain could claim the best of both worlds, America’s ear in Washington and a seat at Europe’s table, are over, not least because Brexit has removed the institutional leverage Britain once held within the EU.

The Trump administration’s dismissive rhetoric, including a vice-presidential reference to Britain as just a ‘random country’, along with repeated threats to undermine NATO, have raised serious doubts about the future of American commitments to European security. More importantly, the instability of American politics has become an unavoidable factor. The issue is not just Trump himself, but what he represents: a strain of US opinion that sees alliances not as strategic assets but as burdens. Even if future administrations try to restore the old consensus, the knowledge that a large portion of the American electorate questions NATO’s value will linger in British calculations.

Take Article 5 of the NATO treaty, the collective defence clause. Trump has openly questioned whether the United States should even honour it. This clause has only been invoked once, after the 9/11 attacks in the United States. That America was the beneficiary of this invocation makes

This is a moment for serious strategic thinking. Should the United Kingdom continue aligning with an increasingly erratic and unpredictable United States? Or should it double down on building stronger links with a Europe that, while not without its flaws, is developing a more coherent defence identity? Europe’s own search for strategic autonomy has gathered momentum since Russia’s invasion of Ukraine, with countries like France and Germany advocating more coordinated defence spending and policy. Britain, although outside the EU, cannot afford to ignore this shift. To remain relevant, it must decide whether to remain at the margins of Europe’s security evolution or to play an active role in shaping it.

Hoping that the United States will return to its old ways after Trump is not a strategy. Grand strategy requires action, not nostalgia. And right now, the most viable path

The Strategic Defence Review 2025 – Making Britain Safer: secure at home, strong abroad

On July 8th 2025 the British government released a new Strategic Defence Review (SDR). It signifies moving to warfighting readiness to deter threats and strengthen security in the Euro-Atlantic. According to the SDR: 'as the UK steps up to take on more responsibility for European security, we must have a 'NATO first' defence policy and lead within the Alliance.' Key focus areas are:

- **Move to warfighting readiness**—establishing a more lethal 'integrated force' equipped for the future, and strengthened homeland defence.
- **Engine for growth**—driving jobs and prosperity through a new partnership with industry, radical procurement reforms and backing UK businesses.
- **'NATO first'**—stepping up on European security by leading in NATO, with strengthened nuclear, new tech and updated conventional capabilities.
- **UK innovation driven by lessons from Ukraine**—harnessing drones, data and digital warfare to make our Armed Forces stronger and safer.
- **Whole-of-society approach**—widening participation in national resilience, and renewing the Nation's contract with those who serve.

Source: gov.uk

for the United Kingdom lies in Europe, in taking an active role in shaping European defence cooperation, rather than standing by passively. This does not mean abandoning the United States; rather, it means recalibrating the relationship so that Washington is one partner among others, not the sole anchor of British strategy. If Britain fails to make such adjustments, it risks drifting into strategic irrelevance: too dependent on America to lead in Europe, yet too marginal in Europe to matter in America.

This turning point is both a risk and an opening. Without American leadership, power vacuums will emerge that adversaries like Russia and China will be more than willing to fill. However, Europe, for the first time in decades, has a chance to step up and define its own strategic path less dependent on Washington, and Britain can help to lead that effort. The United Kingdom still boasts high-end military capabilities, global diplomatic reach, and a world-class intelligence network. It also brings to the table a legacy of international engagement and, crucially, a sense of renewed purpose. Yet leadership requires political courage. To admit openly that Europe is now the more natural partner would mean discarding the comforting myth of the special relationship, and British politicians have been reluctant to do so.

Sceptics will argue that shifting too far toward Europe might alienate the United States and harm the so-called 'special relationship.' But that relationship, as it stands today, is more emotional than strategic. It's a product of history, not a roadmap for the future. And as the KCL polling shows, the British public already senses this. They understand that our interests are increasingly aligned with Europe, not just geographically but in terms of values and shared threats. The shift in opinion since 1967 demonstrates that nostalgia for Churchill and Roosevelt no

longer defines national sentiment. For most Britons, the pressing issues are Russian aggression, economic security, and illegal migration — problems that Europe shares most directly and that America, increasingly preoccupied with Asia, cannot always prioritise.

In conclusion

Ultimately, this is about agency. Britain must take ownership of its foreign policy future. That means recognising when alliances evolve and having the courage to adapt. If Britain refuses to decide, it risks being pulled by events rather than shaping them. A drift between Washington and Brussels may satisfy short-term political caution, but it leaves the country vulnerable to being sidelined in both capitals. The choice is not whether to abandon the United States or embrace Europe exclusively, but whether to accept that Europe must now be the core of Britain's strategic outlook, with the United States as a key but secondary partner.

The United States can no longer serve as the sole anchor of British strategy. Europe, for all its imperfections, presents a chance not just for cooperation but for leadership. Britain has the means to be a driving force in shaping that future. The real question is whether we have the will. The ghosts of empire and the myths of the special relationship can no longer provide answers. What Britain needs now is clarity, honesty, and courage.

Dr. Emma Salisbury is a Senior Fellow in the National Security Program at the Foreign Policy Research Institute and an Associate Fellow at the Royal Navy Strategic Studies Centre. She works with and advises several NATO navies, including the Royal Netherlands Navy. This article formed the basis of her presentation at the Kiel Seapower Symposium 2025.

Defensieverzekering Cadet en Adelborst

Als Officier in opleiding zijn verzekeringen niet iets waar u zich dagelijks mee bezig houdt. Prinsenland Adviseurs heeft in samenspraak met het Cadettencorps een verzekeringspakket ontwikkeld voor Cadetten en Adelborsten. Vanwege de speciale werk- en leeromgeving zijn de verzekeringen binnen dit pakket veelal op maat gemaakt.

Waarom Defensieverzekering voor Cadetten en Adelborsten?

- Reguliere verzekeringen bieden geen of geen adequate dekking
- De kans is groot dat U geen dekking meer heeft middels verzekeringen ouders
- Forse korting op de standaard maatschappijtarieven
- Gemak
- Ondersteuning door professionals, wij zijn uw belangenbehartiger

Voordelen Defensieverzekering Prinsenland Adviseurs

- Meer dan 30 jaar ervaring met Defensiepersoneel
- Experts op het gebied van verzekeren bijzondere risico's
- Hulp bij afhandeling van schades
- Kosteloze persoonlijke digitale polismap en App
- Eenvoudig online schade-afhandeling

Eveneens kunt u met al uw overige financiële vraagstukken bij ons terecht. Wij geven onder andere hypotheekadvies (Defensiehypotheek). Binnen ons netwerk kunt u gebruik maken van voordelige taxaties, notarissen, bouwtechnische keuringen en makelaardij.

Prinsenland Adviseurs

Defensieverzekering Cadet en Adelborst

Inboedelverzekering legeringskamer en schip - All risks

Tijdens uw opleiding deelt u doorgaans een kamer met één of meerdere collega's. Defensie is niet verantwoordelijk indien uw spullen beschadigd raken of gestolen worden. Deze inboedelverzekering biedt dekking tegen veel voorkomende schadeoorzaken. Uw inboedel op legeringskamer (of schip) waar u via Defensie een kamer bewoond is verzekerd, ook tijdens uw VTO*.

Let op, reguliere inboedelverzekeringen bieden om meerdere redenen geen of geen adequate dekking.

* Uitgezonderd VTO op een buitenlandse locatie, is dit voor u het geval? Neem hiervoor contact met ons op, wij hebben hier passende verzekeringsproducten voor.

Doorlopende reisverzekering

Deze verzekering biedt dekking voor vooral geboekte privéreizen en trips. Door het doorlopende karakter hoeft niet bij iedere reis afzonderlijk een verzekering te worden afgesloten. Dit biedt u gemak en een kostenvoordeel. De volgende rubrieken zijn standaard verzekerd:

• Werelddekking	• Bagagedekking
• Buitengewone kosten	• Geld
• Medische kosten	• Ongevallen
• Wintersport	• Avontuurlijke sporten (ook winter)
• Onderwatersport	• Doorlopende annuleringsdekking

Afgestudeerd aan KMA / KIM?

Dit semi-collectieve verzekeringspakket kan naar eigen wens worden omgezet in een maatwerk- Defensieverzekering, gebaseerd op de specifieke situatie en wens van de individuele militair (en gezin). Op dit pakket leveren wij eveneens een korting ten opzichte van de reguliere maatschappijtarieven.

Aansprakelijkheidsverzekering

De aansprakelijkheidsverzekering biedt dekking tegen schades die u aan derden toebrengt. Dekking maximaal € 1.000.000 per gebeurtenis per Cadet / Adelborst.

Premiekorting voor Cadetten en Adelborsten

Wij leveren dit pakket aan verzekeringen tegen fors gereduceerde maatschappijtarieven.

Voorwaarden om van de gereduceerde tarieven gebruik te kunnen maken:

Cadet → Lidmaatschap Cadettencorps

Adelborst → Lidmaatschap Koninklijke Vereniging Marine Officieren

Uiteraard kunt u iedere gewenste verzekering, van auto-, ongevallen-, rechtsbijstand- tot caravanverzekering etc. toevoegen aan dit verzekeringspakket. Uw polissen kunt u terug vinden in uw persoonlijke digitale polismap.

Prinsenland Adviseurs biedt u een gratis app aan!

DOWNLOAD DE GRATIS APP

DOWNLOAD voor iOS

DOWNLOAD voor Android

powered by assumiapp

010 455 2500 | info@prinsenland.nl | www.prinsenland.nl

Prinsenland Adviseurs

Hamer en Adem (Sarajevo smeedt)

Sarajevo, Bosnië en Herzegovina, 26 maart 2025

Op de oude Joodse begraafplaats Kovačići, hoog op de heuvel Trebević, glanst Sarajevo in de lentezon. Voor me ligt een tapijt van rode daken, smalle straten en het zilver van de Miljacka rivier. Onder mijn voeten vervagen de namen op eeuwenoude stenen graven, half weggevaagd door regen en tijd. Het contrast is scherp: herinnering aan verlies en de levendigheid van de stad beneden. In mijn hoofd echoot de Sarajevo Haggadah, het middeleeuwse manuscript dat ik gisteren in het nationaal museum bekeek. Ooit door Sefardische Joden meegenomen na hun verdrijving uit Spanje overleefde het manuscript op miraculeuze wijze inquisitie, brandstapel en oorlog. Het vertelt van uittocht en overleven, van een volk dat zich telkens weer moest heruitvinden. Sarajevo ademt dezelfde paradox: fragiel, maar levend. Bedreigd, maar veerkrachtig.

Dat Sarajevo een stad van ambachten is, voel je op elke straathoek. De geschiedenis bevestigt het. In een belastingregister uit 1489 worden al smeden en wapensmeden genoemd. Tegen de 16e eeuw bloeiden koper- en metaalbewerking in de stad, vaak langs specifieke straten: Kazandžiluk voor de koper-slaggers, Kovači voor de smeden. In de 19e eeuw kende Sarajevo ruim zeventig ambachten, van leerbewerking tot zilverfiligraan, en wapensmeden behoorden tot de meest gerespecteerde. Niet alleen de wapens zelf waren beroemd, ook de ornamenten: pistolen met zilver ingelegd, messen met fijn filigraan. De grondstoffen kwamen uit de bergen rondom: ijzer en koper uit de mijnen bij Vareš en

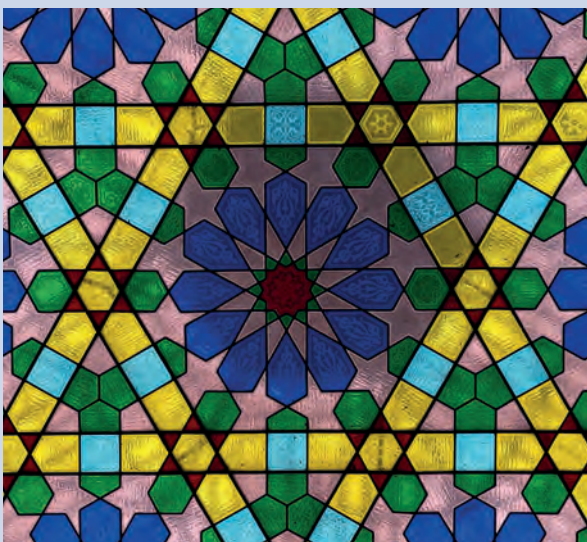
Ljubija, hout uit de bossen van de Dinarische Alpen, zilver uit Srebrenica (zilverplaats). Sarajevo's wapensmeden leverden niet alleen voor eigen gebruik, maar exporteerden hun producten tot ver buiten de Balkan. De stad was een smeltkroes van religies, maar ook van vakmanschap.

Midden in Baščaršija, de oude bazaar, ontmoet ik Emir. Zijn smidse is klein, gevuld met roet, olie en staal. Zijn handen zijn zwart, zijn ogen scherp. 'Mijn vader werkte al als smid,' zegt Emir, terwijl hij het aambeeld aanraakt. 'Hij was voorman in een wapenfabriek. Ikzelf werkte lang in Duitsland en Oostenrijk, maar Sarajevo roept me terug. Alles wat ik smeed draagt een geschiedenis van overleven en precisie.'

Emir tilt een gloeiend stuk staal op en legt het met vaste hand op het aambeeld. Met elke slag hamert hij woorden uit: discipline, geduld, detail. 'Het geheim,' zegt hij, 'is elk stuk behandelen alsof je leven ervan afhangt.' Zijn uitspraak klinkt als een echo uit de geschiedenis.

Want Emir staat in een lange traditie. Tijdens de Ottomaanse periode waren Bosnische wapens geliefd in het hele rijk. Pistolen en messen uit Sarajevo werden versierd met zilverfiligraan, soms zo verfijnd dat het eerder kunst dan oorlogstuig leek. Families van smeden gaven hun kennis door van vader op zoon; sommige dynastieën werkten eeuwenlang in dezelfde straat. Wapens waren niet louter dodelijk gereedschap, maar dragers van status en kunstzinnigheid.

In tijden van oorlog werd dat vakmanschap ingezet voor overleving. Tijdens de Tweede Wereldoorlog richtten partizanen in het Grmeč-gebergte geheime werkplaatsen in,

waar lokale smeden handgranaten, geweren en zelfs artillerie repareerden. Een anekdote vertelt van Avdo Jabučica, een Sarajevaanse wapensmid die in 1878 Krupp-kanonnen herstelde om de stad te verdedigen tegen de Oostenrijkse troepen. Hij werd later geëxecuteerd, maar werd voor de mensen een held van verzet en ambacht.

Ook in de 20e eeuw speelde de Bosnische defensie-industrie een rol. In Novi Travnik werden in de jaren tachtig raketlanceerders voor Irak gefabriceerd. Na de oorlog in de jaren '90 werden veel fabrieken stilgelegd, maar de sector veerde daarna weer op. In Konjic en Bugojno draaien nog altijd fabrieken die munitie en mortieren produceren voor export naar het Midden-Oosten. Over de jaren heen is de Bosnische wapenexport flink gestegen. Het is een wrange paradox: een land dat zijn eigen oorlog nauwelijks te boven is, levert nu munitie aan conflicten elders. Of laat deze trend nu vooral de veerkracht en het vakmanschap van de Bosnische industrie zien, vraag ik Emir? Emir kent die paradox. Hij lacht kort en zegt: 'Wij hebben kwaliteit die niemand anders heeft. Ironisch genoeg kunnen wij, een land dat worstelt met zijn oorlogsverleden, vrede ondersteunen door veiligheid te leveren.'

Emir's handen, vuurvast en zwart van roet, bewegen ritmisch. Het vuur in de smidse leidt het gesprek. Een groep NAVO-soldaten loopt voorbij, hun silhouetten scherp in de middagzon. Emir glimlacht. 'Ze proberen onopvallend te zijn, maar je ziet ze meteen. Veiligheid is nooit vanzelfsprekend.' Ik begrijp dat Emir's blik verder reikt dan staal en vlammen. Voor hem is smeden ook een vorm van commentaar op de wereld: constant, precies, met ironie of een mokerslag.

De geopolitiek van vandaag laat zien dat de spanningen tussen Bosnië en Servië nooit helemaal zijn verdwenen. Het land lijkt gevangen tussen hoop en angst, tussen wens en realiteit. Het politieke systeem, opgebouwd uit een wirwar van parlementen en etnische verdelingen, is nauwelijks houdbaar. De Dayton-akkoorden die het land eind jaren '90 moesten stabiliseren, zijn verouderd en rigide: te complex om zomaar aan te passen en niemand durft er politiek gezien zijn vingers aan te branden. Openbreken is praktisch onmogelijk. De vraag is dus: hoe kan Bosnië verder? Het antwoord ligt niet in een simpele politieke hervorming, maar in stap-voor-stap verandering, het betrekken van de nieuwe generatie en in economische ontwikkeling. Het bijzondere is dat ondanks deze spanning, er hoop is. De jonge generatie wil vooruit, wil werken, reizen, investeren. Bosnië heeft een potentieel dat niet wordt benut.

Maar de geopolitieke realiteit kan niet worden genegeerd. De politieke structuren zijn complex, de nationale en etnische spanningen zijn tastbaar. Servië houdt zijn invloed, en de internationale gemeenschap moet waakzaam blijven. De aanwezigheid van NAVO-militairen is geen luxe, maar een noodzaak. Het land balanceert tussen veiligheid, autonomie en Europese integratie. Voor defensiemensen is dit een fascinerend studieobject: hoe wordt geprobeerd om een land door diplomatie, militaire paraatheid en lokale veerkracht in evenwicht te houden.

‘De aanwezigheid van NAVO-militairen is geen luxe, maar een noodzaak’

2025 markeert dertig jaar sinds de val van Srebrenica; de wonden zijn nog vers. Tegelijkertijd heeft de *New York Times* het land uitgeroepen tot top-toeristische bestemming van het jaar. De jonge generatie wil werken, reizen, investeren. Toeristen vullen de straten, cafés zitten vol. De geur van gegrild vlees mengt zich met shisha, Balkan Beats klinken in de steegjes. Tijdens de Ramadan klinkt 's avonds het traditionele kanonschot vanaf de heuvels, een eeuwenoud signaal dat de iftar is begonnen. Families breken samen het vasten, terwijl de NAVO-soldaten patrouilleren. Twee vormen van veiligheid, naast elkaar: sociaal en militair. En in een kleine smidse klinkt nog een derde vorm: veiligheid gesmeed door handen en vakmanschap.

Terug op de heuvel Trebević voel ik een mengeling van melancholie en optimisme. De verlaten graven herinneren aan verlies, de Sarajevo Haggadah aan overleving, en de drukte van toeristen en lokale inwoners aan de veerkracht van de stad. Wapensmid Emir ziet het vakmanschap van zijn land en de delfstoffen als een brug: een manier om conflicten te vermijden, economie te bouwen, en internationale samenwerking mogelijk te maken.

Bosnië en Herzegovina blijft een land van paradoxen: fragiel, maar veerkrachtig; gevaarlijk, maar gastvrij; verdeeld, maar cultureel rijk. Voor iedereen die veiligheid en stabiliteit zoekt, is het een les in geduld, waakzaamheid en hoop. Sarajevo leert je dat herinnering en toekomst met elkaar verweven zijn. En als ik daar bovenop Trebević sta, met de stad onder me, voel ik dat – ondanks alles – Bosnië altijd manieren zal vinden om op te krabbelen, zoals het dat ook altijd heeft gedaan en dat, als je goed kijkt, zelfs een wapensmid kan bijdragen aan vrede door vakmanschap en een slim gevoel voor marketing. Zoals Emir dat doet, hamer en vuur en adem, met discipline en inzicht. Misschien kan dat meer toekomst dragen dan een heel leger papieren verdragen ooit zal doen.

KL TZ (SD) drs. Caecilia Johanna van Peski (1970) studeerde Onderwijs- en Cultuurpsychologie en Civiel-Militaire Interactie. Zij werkte vervolgens voor verschillende multilaterale organisaties, waaronder de EU, NAVO, OVSE en de VN. Sinds 2020 is zij verbonden aan de Koninklijke Marine. www.vanpeski.org

Driemaal is scheepsrecht

Argumenten voor het kiezen van SSNs voor Nederland

Het is een gedurfd en ietwat woest idee, maar Nederland heeft voor een paar maanden de kortstondige kans om te onderzoeken of een oude wens van de marine in vervulling kan gaan en een groep nucleair aangedreven aanvalsonderzeeboten (SSN) kan verwerven. Daarbij is wel een absolute conditie dat dit geen vertraging van het onderzeebootsvervangingstraject met zich meebrengt. De Walrus-klasse kan door het ongelooflijke werk van de marine gelukkig nog enige tijd mee, maar begint zijn leeftijd te tonen en zou eigenlijk al vervangen moeten zijn. Hierdoor voorziet de Koninklijke Marine op middellange termijn een capability gap, juist terwijl de Onderzeedienst gemotiveerde en buitengewoon capabele mensen in dienst heeft, die mee kunnen spelen in de Eredivisie. Dus bij alle overwegingen moet snelheid een sleutelrol spelen.

^ Staatsecretaris van Defensie Gijs Tuinman ondertekent het contract voor de nieuwe Orkaklasse onderzeeboten, september 2024 (foto: P. Tolenaar | MCD)

Om met de deur in huis te vallen, waarom SSN? Nederland is altijd met recht trots geweest op zijn conventioneel aangedreven aanvalsonderzeeboten (SSK). Tijdens de Koude Oorlog was de hoofdtaak van deze boten het jagen op Russische onderzeeboten en oppervlakteschepen en

vormden ze het voornaamste offensieve wapen van de marine. En als bonus konden ze door hun maat net wat makkelijker dan Amerikaanse en Britse SSNs in ondiepe wateren verkenningstaken uitvoeren, terwijl ze wel weer groot genoeg waren om expeditionair ingezet te worden. Dit heeft ons in de gelukkig altijd koud gebleven Koude Oorlog en in de vredesjaren erna geen windeieren gelegd.

Uithoudingsvermogen

Toch zijn SSNs over het geheel genomen superieur aan SSKs. Het enige tactische voordeel dat conventionele boten hebben is dat ze – ceteris paribus – langzaam op batterijen varend stiller zijn dan nucleaire boten. Dat kan een beslissend voordeel opleveren, omdat een SSK op de juiste plaats in een hinderlaag hierdoor een goede kans heeft om een SSN met het eerste schot te verrassen. Maar om zo stil te zijn moet een conventionele boot wel volledig op zijn batterijen (en/of Air Independent Propulsion) vertrouwen en daar zit nu juist de grootste uitdaging: je kan heel lang rondsluipen op een batterij, maar zodra je snel gaat varen zuigt de hoofdelektromotor die binnen de kortste tijd helemaal leeg.

Dit betekent dat de commandant van een conventionele boot altijd met één oog naar de tactische situatie en één oog naar zijn batterijcapaciteit moet kijken. Want de fysica is onverbiddelijk. Voor meer snelheid is exponentieel meer energie nodig is. Stel bijvoorbeeld dat een boot honderdttwintig uur op drie knopen kan varen, dan is die batterijcapaciteit er in minder dan twee uur doorheen bij een sprint van twintig knopen. Een commandant van een SSK moet dan ook dubbel zo goed nadenken hoe hij een vijandelijk oppervlakteverband of onderwatercontact gaat benaderen, omdat hij vaak maar één goede kans zal hebben om een aanval uit te voeren. Daarna is de batterij leeg. Net zoals hij zich heel goed moet afvragen of hij achter een ver sonarcontact in zijn operatiegebied aan zal gaan. Want daarvoor is snuiveren – met al het geluid van meerdere dieselmotoren en de zichtbaarheid vlak bij het oppervlak – zo goed als altijd onvermijdelijk.

Een commandant van een nucleaire boot heeft al deze problemen niet. Hij kan zich puur op het tactische beeld concentreren, want hij heeft letterlijk eindeloos veel energie tot zijn beschikking. Een sprintje trekken om een goed sonarbeeld te krijgen of om een betere positie te kiezen voor een aanval? Het enige wat daarbij telt is hoeveel geluid je maakt, niet of je nu een paar uur meer met twintig knopen moet varen. Een torpedo op je staart nadat je een aanval hebt uitgevoerd? Dan kan je zelfs na uren sprintjes en manoeuvreren met dertig knopen, of meer, proberen hieraan te ontsnappen. Een ver sonarcontact aan de andere kant van je operatiegebied? Opnieuw is alleen je geluid een beletsel. En als kers op de taart, samenwerken met oppervlakte-eenheden? Elke Carrier Battle Group (CVBG) krijgt in regel één of meer SSNs toegewezen, die dat door hun snelheid wel kunnen doen.

Die tactische voordelen van een SSN worden operationeel en strategisch nog verder uitvergroot. Een SSK moet voorzichtig zijn opmars plannen, omdat dit, zodra het om enige afstand gaat, onverbiddelijk om snuiveren vraagt. En als je dan, zeg, in plaats van vier knopen met een gemid-

‘Elke Carrier Battle Group krijgt in regel één of meer SSNs toegewezen’

delde van negen knopen wil oprukken, neemt dat snuiveren exponentieel toe. Ondertussen kan een moderne SSN gewoon duiken en met twintig knopen naar zijn bestemming doorstoten. Of meer dan dertig als het je niet uitmaakt hoeveel geluid je produceert en je om strategische redenen opeens zo snel mogelijk aan de andere kant van de wereld moet zijn.

Enige strategische overwegingen

Het grootste voordeel van een SSK is zijn prijs. Conventionele boten zijn simpelweg minder duur dan nucleaire boten in zowel aanschaf als operaties. Dat is ook de reden dat de Nederlandse marine twee keer zijn nucleaire droom aan zich voorbij heeft moeten laten gaan: een gezond eskader van zes conventionele onderzeeboten was nog te betalen, maar zes nucleaire boten hadden een te grote hap genomen uit het marinebudget en te weinig ruimte gelaten voor de grote oppervlaktevloot, die we tijdens de Koude Oorlog in stand moesten houden en bemannen.

Daarmee komt de vraag terecht op het strategische niveau, waar die ook thuishoort. Nederland zal de komende decennia binnen een Europees- en NAVO-kader aanzienlijk meer geld moeten uitgeven aan defensie dan het de laatste dertig jaar gedaan heeft. De politieke consensus hierover lijkt gezien de internationale ontwikkelingen verzekerd. Hoe Nederland dit geld moet uitgeven is de volgende vraag. Als middelgrote mogendheid kunnen we niet alles doen en worden onze keuzes gevormd door een aantal strategische gegevens. Onze geografische positie ligt vast: we zitten in het achterland betrekkelijk ver van het potentiële front in het Oosten en grenzen aan de Noordzee en Atlantische Oceaan. Daarnaast hebben we bij afwezigheid van de opkomstplicht verhoudingsgewijs veel geld beschikbaar ten opzichte van de beschikbare menskracht. Hierdoor is het logisch om in kapitaalintensieve en menskracht extensieve capaciteiten te investeren. En uiteindelijk loont het om een zwaartepunt van onze krijgsmachtsopbouw te leggen op een gebied waar de NAVO grote lacunes vertoont, zodat wij hiermee de alliantie als een geheel kunnen versterken en de Nederlandse invloed binnen de alliantie kunnen uitvergroten.

Om trouwens de onvermijdelijke kritiek voor te zijn die bij het woord ‘zwaartepunt’ kan ontstaan, wil ik direct duidelijk maken dat ik ervan overtuigd ben dat Nederland om militaire en politieke redenen ook zijn verantwoordelijkheid aan de Oostflank moet nemen. We kunnen niet zonder sterke en goed uitgeruste brigades en geavanceerde luchtsrijdkrachten met grote voorraden munitie. Maar zo lang we de dienstplicht geen nieuw leven inblazen, is een formatie die echt gewicht in de schaal kan leggen, zoals een Legerkorps, ondenkbaar en zullen wij in het Oosten slechts een gewaardeerde maar betrekkelijk kleine bondgenoot blijven.

Driemaal is scheepsrecht

In de Atlantische Oceaan en aan de Noordflank van het NAVO-verdragsgebied kunnen we echter een grote rol spelen. De Amerikaanse marine zal zijn focus onverbiddelijk naar de Indo-Pacific weerleggen. De Britten hebben wel eens betere maritieme tijden gekend. De Franse marine zit à cheval tussen de Middellandse Zee en de Atlantische Oceaan. En beide marines moeten met hun SSNs hun Carrier Groups en strategische nucleaire onderzeeboten beschermen. De Duitsers leggen hun *Schwerpunkt* op de Oostflank. De Noren hebben hun handen vol met hun eigen wateren. Meer NAVO SSNs zullen dus extreem welkom zijn, want op een paar Britse en Amerikaanse nucleaire boten na wordt de spoeling in dit strategisch zeer relevante gebied langzamerhand angstaanjagend dun. Als Norfolk naast die Amerikaanse en Britse kapitale schepen ook nog eens een paar Nederlandse nucleaire aanvalsboten tot zijn beschikking heeft, dan worden wij opeens lid van een heel klein, heel exclusief en heel interessant clubje binnen de NAVO. Onderzeebootbestrijding? Daar zijn SSNs als ultieme jagers letterlijk voor gemaakt! Russische oppervlakteverbanden? Prooi! Samenwerking met Franse, Britse of Amerikaanse CVBG? Die staan allemaal te springen om SSN-ondersteuning.

En als we verder dan ons Noord-Atlantische en Arctische NAVO operatiegebied kijken, wordt de waarde van Nederlandse SSNs nog groter. Die dikke 8000 kilometer naar de

Caraïben heb je heel wat sneller met een opmarssnelheid van dertig knopen dan met negen knopen afgelegd. En als je nu echt richting de Zuid-Chinese Zee wil gaan en daar ook nog eens een tijd wil blijven om invloed uit te kunnen oefenen, dan wordt de superioriteit van een SSN helemaal merkbaar.

Haalbaarheid

De grote vraag is dus niet of nucleaire aanvalsonderzeeboten een betere strategische optie zijn, maar of ze nu voor Nederland een haalbare optie zijn? Het eerste deel van dit antwoord is vanzelfsprekend financieel. Hierover moeten we eerlijk zijn, SSNs zijn veel duurder dan SSKs in aanschaf en onderhoud. De vraag is echter hoeveel duurder. Want de Orkaklasse boten worden zoals nu begroot uitmuntende, maar dus ook heel dure SSKs. Met 5,6 miljard euro voor vier boten ligt het programma niet eens zo heel ver van de 11,67 miljard euro voor de zes boten van de Franse nucleaire Suffrenklasse. Het gaat nog altijd om ontstellend veel geld, maar als een verder vergelijkbare conventionele en nucleaire boot zo'n 30% van elkaar in prijs schelen dan wordt dat verschil best klein in verhouding met het verschil in hun capaciteiten.

Dan komt de grote vraag of die SSNs ook gebouwd kunnen worden. Op dat gebied hebben we een gelukje: met de nucleaire Suffrenklasse operationeel en in productie is

Samenwerking met Franse, Britse of Amerikaanse CVBG? Die staan allemaal te springen om SSN-ondersteuning. Foto: Het Franse SSN *Suffren* als onderdeel van de *Charles de Gaulle* carrier strike group, 2021 (French Navy picture)

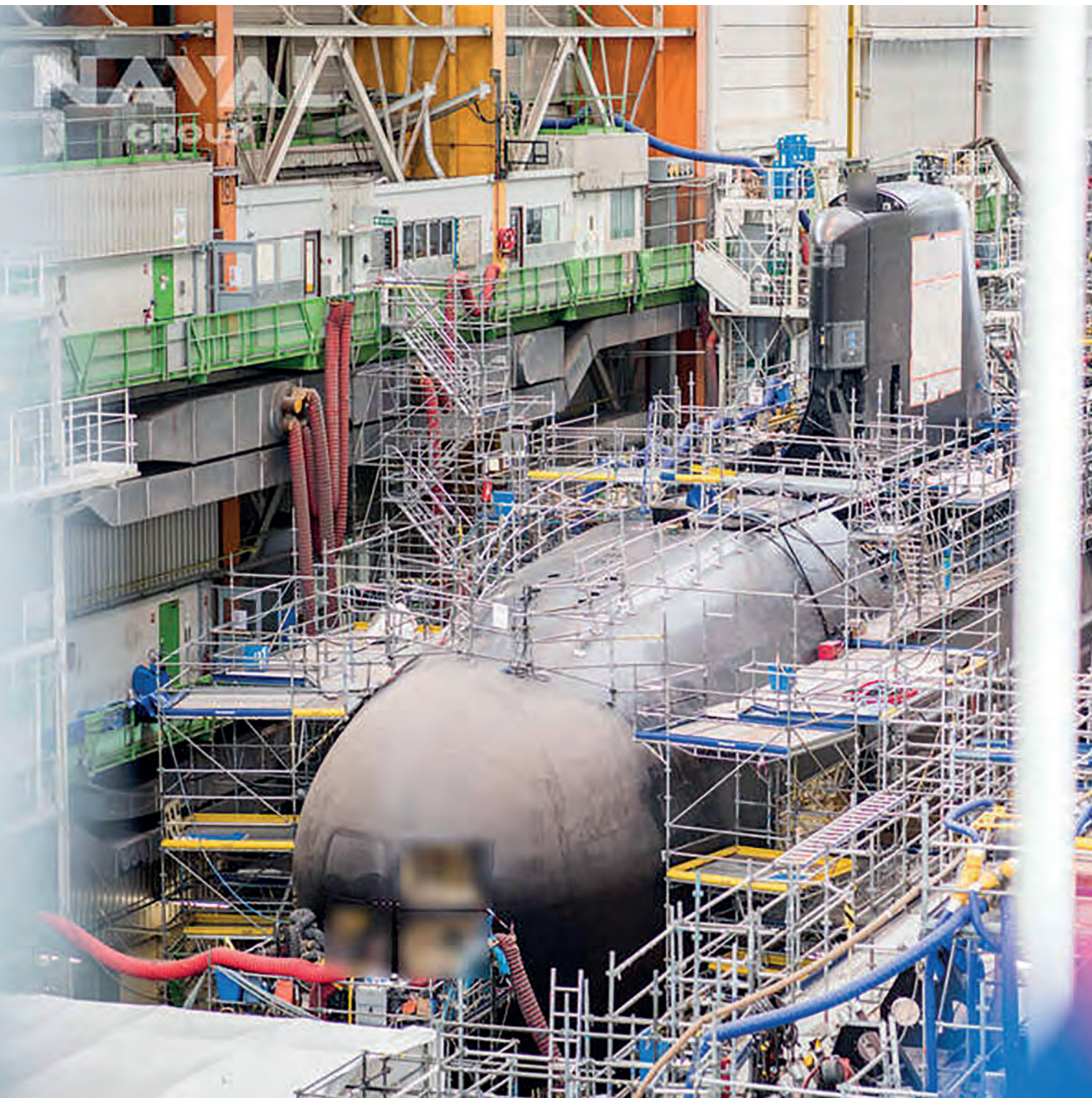
Naval Group de enige EU-producent die in staat is nucleaire boten te bouwen – wat ook direct de angel uit het hele aanbestedingsproject haalt. Zijn de Fransen in staat en flexibel genoeg om naast de aanvalsonderzeeboten en hun komende strategische nucleaire onderzeeboten ook ruimte voor Nederlandse nucleaire boten te maken? Want dit zijn geen projecten die je zo maar even op kan schalen. De strategische voordelen voor Frankrijk zijn echter niet uit te vlakken. De schaalvergroting en de gedeelde instandhouding alleen al maken het voor Parijs interessant om meer nucleaire boten te bouwen. Voeg daar de hogere prijs die ze kunnen vragen, Europese strategische autonomie en verdieping van de maritieme operationele samenwerking tussen Frankrijk en Nederland aan toe en dan kan je verwachten dat de rode loper wordt uitgerold. Vergeet ook niet dat de Canadezen tegen de Franse verwachtingen in Naval Group hebben uitgesloten van de keuze voor hun onderzeebootvervanging. Dat maakt de Orka een echte *one-off* en dat is een situatie die we kennen van de Walrusklasse. En als ik echt ondeugend ben, dan is de sneer die ze hiermee richting

AUKUS kunnen maken ook nog eens een mogelijk argument dat Parijs over de streep kan trekken.

Als die hobbel genomen kan worden, gaat het er vervolgens om of de Nederlandse marine in korte tijd voldoende nucleaire kennis kan opbouwen om dit plan mogelijk te maken. Opnieuw een niet te onderschatten uitdaging, maar wel een die we in het verleden bij eerdere plannen zijn aangegaan en waar we verder mee zijn gekomen dan vaak wordt beseft. En een uitdaging die we met enige pech – of is het geluk – in de toekomst ook voor onze oppervlaktevloot zullen moeten omarmen. Want met de gelijktijdige ontwikkeling van Small Modular Reactors en de enorm toegenomen vraag naar elektriciteit voor radar en Directed Energy Weapons op oppervlakteschepen, kunnen we voor onze toekomstige luchtverdedigers mogelijk ook niet meer om nucleaire voorstuwing heen. In plaats van de vreemde eend in de bijt waarvoor speciale kennis vereist is, zou dit onze onderzeeboten de voorlopers van een deels nucleair aangedreven marine maken. En als klap op de vuurpijl wil Allseas de *Pioneering Spirit* van nucleaire energie voorzien. Dan kan de marine toch moeilijk bij de koopvaardij achterblijven!

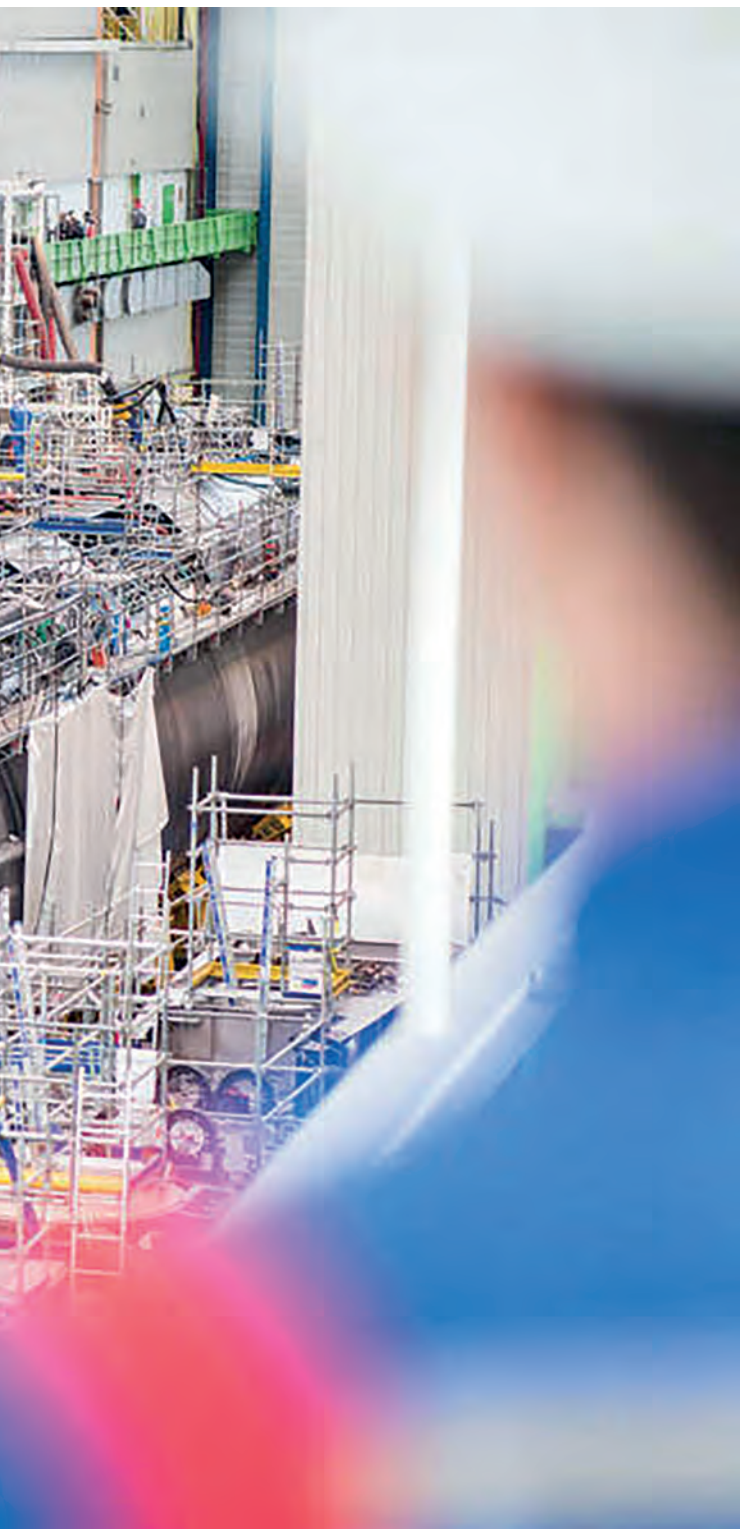
Wat uiteindelijk nog resteert is de snelheid waarmee we Nederlandse nucleaire aanvalsbotten bemand en wel in het water kunnen krijgen. Zoals aan het begin van dit

‘Naval Group is de enige EU-producent die in staat is nucleaire boten te bouwen – wat ook direct de angel uit het hele aanbestedingsproject haalt’

De nucleaire aanvalsonderzeeboot *Suffren* in aanbouw op de werf van Naval Group in Cherbourg, juli 2019 (foto: Naval Group)

stuk is aangegeven, is dit misschien wel de belangrijkste vraag. Daarnaast is het feit dat de zes schepen van de Suffren-klasse operationeel en in productie zijn eigenlijk de voornaamste reden dat auteur dezes is gaan afvragen of dit een haalbare kaart is. Want wat mij vooral zorgen baart, is dat de Orka-klasse in essentie een volledig nieuwe boot is. Vergis u niet: het gaat niet simpelweg om het vervangen van de nucleaire voortstuwing door een paar diesels – het is een volledig nieuw ontwerp. Vertragingen en

kinderziektes zijn daarbij – zoals bij alle geavanceerde en complexe technologische systemen – zo goed als onvermijdelijk. Bij een gezonde vlootopbouw zou dit nog behapbaar kunnen zijn. Wie herinnert zich bijvoorbeeld nog de kinderziektes van de Amerikaanse Los Angeles Class SSN? Maar na alle vertraging die we in Nederland hebben opgelopen, is dit voor de Onderzeedienst geen optie meer. De marine heeft zo snel mogelijk nieuwe onderzeeboten nodig.

‘Is dit een gewaagd idee dat van **veel mitsen en maren** afhangt? Absoluut’

Hier moet Frankrijk over de brug komen. Als Nederland zou besluiten om het Orka-contract te herzien en in plaats van vier conventionele varianten van de Suffren drie of vier nucleaire Suffren-/Orkaklasse boten te kopen, dan zou Frankrijk één of meerdere boten uit het huidige bouwprogramma aan Nederland kunnen toewijzen zodat de kennisoverdracht en de training zo snel mogelijk kunnen beginnen. Zeg de vijfde of zesde boot, om dan later de zevende of achtste van een nu ineens tien schepen sterke Suffrenklasse te nemen. Exact hetzelfde wat de Noren en de Britten met de Type 26 fregatten van plan zijn. Van de weeromstuit zou dat zelfs kunnen betekenen dat we eerder een nieuwe Nederlandse nucleaire dan een nieuwe Nederlandse conventionele boot operationeel kunnen hebben!

Ten slotte

Tot slot nog een beschouwing over de positie van de Nederlandse industrie verenigd in het marinebouwcluster. Men zou kunnen denken dat bij de keus voor bestaande nucleaire boten de industriële participatie voor Nederland (ongeveer een miljard euro) zou verdampen. Immers, de *supply chain* voor de Suffren is al vastgesteld en elke wijziging maakt de boten duurder en leidt tot veranderingen in het ontwerp. Toch zijn er kansen. De Nederlandse industrie is veerkrachtig en heeft baat bij een stevige kennisbasis op het gebied van fregatten – die leveren voor tenminste veertig jaar werk op. Vergeleken daarbij is de rol bij de bouw van de Orka's bescheiden. En bij de instandhouding van de Suffrens is ook veel werk te verrichten waarbij Nederland kennis kan opdoen en de industrie een rol kan claimen.

Is dit een gewaagd idee dat van veel mitsen en maren afhangt? Absoluut. Zou het kunnen? Ik denk niet dat het onmogelijk is. Wat levert het Nederland en de marine op? De eerste Nederlandse kapitale schepen sinds het ramtorenschip Zr.Ms. 'Koning der Nederlanden'! Hiermee de positie van de NAVO in de Noordelijke Atlantische Oceaan en de Poolzee aanzienlijk versterken, onovertroffen expeditionaire capaciteit verwerven en lid worden van een heel exclusief clubje? Lijkt me de moeite waard. Maar dan moeten we nu wel snel serieus gaan onderzoeken of dit ook echt een optie is.

Frederik Mertens

Brederode

Vlaggenschip van Witte de With

In 1643 gaf de admiraliteit van de Maze in Rotterdam opdracht voor de bouw van het oorlogsfregat *Brederode*. Jan Salomonszoon van den Tempel, die als een zeer kundige scheepsbouwer bekend stond en werkzaam was voor de admiraliteit van de Maze en de Staatse vloot, kreeg de opdracht om de kiel te leggen. Nederlandse scheepsbouwers stonden wereldwijd goed bekend. Zij waren kundig, werkten tot in detail en bouwden op gedegen wijze.

Van den Tempel had het vak in de praktijk geleerd. Kennis ging over van meester op leerling en de leraar van Van den Tempel had hem het vak op bijna Spartaanse wijze bijgebracht. Een theoretische opleiding tot scheepsbouwer bestond niet en er stond niets op papier. Alles ging uit het hoofd met een natuurlijk gevoel voor verhoudingen. Dat was wat een scheepsbouwer maakte tot wie hij was. Op het moment dat Jan Salomonszoon van den Tempel aan de bouw van de *Brederode* begon, had hij al een befaamd schip van oorlog op zijn naam staan. In de periode 1632-1635 werkte hij intensief aan de bouw van de *Aemilia*, het vlaggenschip van Maarten Tromp.¹

LEES VERDER →

's Lands schip *Brederode* op de rede van Brielle. Olieverf op doek door Arnold de Lange, 2024 (Particuliere collectie)

Witte Cornelisz. de With.
Olieverf op paneel door
Abraham Westerveld, 1650
(Particuliere collectie)

De *Aemilia* was in 1635 het grootste oorlogsschip van de Nederlandse vloot. Zij had een lengte van 42,77 meter, een breedte van 9,90 meter, de diepgang bedroeg 3,96 meter en het schip bezat een tonnage van 300 ton. Jan Salomonszoon van den Tempel besloot de *Brederode* te bouwen naar het evenbeeld van de *Aemilia* met vrijwel dezelfde maten. De *Aemilia* en de *Brederode* waren dan ook zusterschepen, ondanks een spanne van elf jaar tussen de bouw van beide schepen. Gelijke diens zuster werd de *Brederode* een goed, snel en wendbaar schip met 49 kanonnen aan boord daar waar andere oorlogsboden 20 tot 40 stukken telden. Het was een fregat met ranke lijnen en telde net zoals de *Aemilia* twee dekken, wat de aanduiding tweedekker opleverde. Witte de With had meegeschreven aan het bestek van de *Brederode*. Nadat de hoofdmaten waren vastgesteld, volgde het schrijven van het bestek. Daarin stonden de hoofdmaten lang-wijdhol vermeld en uit die afmetingen vloeiden de maten van de afzonderlijke onderdelen voort. Maten van balken, planken, masten, touwwerk en omschrijvingen van de sierbeelden werden eveneens in het bestek beschreven. Daarnaast bevatte het bestek kwaliteitseisen wat betreft de herkomst van touw, hout en de constructie.

De adviezen die De With gaf waren goed bruikbaar en met de keuze van Van den Tempel voor een lengte van 40,82 meter was hij het volledig eens. De scheepsbouwer hield vast aan de maten van de *Aemilia*: 40,82 meter lengte, 10,10 meter breedte en 4,10 meter diepte. Na goed nagedacht te hebben kwam Van den Tempel toch op die maten terug en paste ze aan omdat het schip anders te rank zou uitvallen. Tromp en De With hadden een eigen mening over de afmetingen. In eerste instantie was Tromp voorstander van een lengte van 44,08 tot 47,24 meter en een breedte van 11,30 tot 11,96 meter, maar corrigeerde de breedte later van 11,65 tot 12,28 meter. Witte de With ging daarin verder en wenste een breedte van 11,96 tot 12,56 meter. Van den Tempel koos uiteindelijk voor: 41,45 me-

‘De With volgde de bouw van de *Brederode* op de voet en deed daar waar nodig suggesties’

ter lengte, 10,05 meter breedte, 4,24 meter diepte en een tonnage van 300 ton. De *Brederode* week daarmee wat lengte, breedte en diepte betrof iets af van de *Aemilia*.

Vlaggenschip

De *Brederode* was voorbestemd als vlaggenschip te worden toegewezen aan Witte de With, die op dat moment de functie van viceadmiraal van Holland en West-Friesland bekleedde. De With volgde de bouw van de *Brederode* op de voet en deed daar waar nodig suggesties. Hij stond in nauw contact met Van den Tempel en werkte goed met hem samen. De With voer op dat moment op de *Maagd van Dordrecht*, welke in slechte staat verkeerde. Hij had hoognodig een nieuwe oorlogsbodem nodig en aangezien Maarten Tromp verkocht was aan de *Aemilia*, kreeg Witte de With de *Brederode* toegewezen.

Op 28 oktober 1644 kreeg het door Van den Tempel gebouwde nieuwe schip op afspraak van Filips van Dorp de naam *Brederode*. Vernoemd naar veldmaarschalk Johan (Joan) Wolfert van Brederode, heer van Brederode, Vianen Noordeloos en Ameide, die na zijn eerste huwelijk met Anna Johanna van Nassau-Siegen in 1638 huwde met Louise Christina van Solms-Braunfels. Hij was de zwager van stadhouder Frederik Hendrik en diens vrouw Amalia van Solms-Braunfels. Op het wulf van *Brederode*, het hol gebogen dwarsscheeps gedeelte van het achterschip, gelegen tussen het hakkebord en de spiegel, werd de naam *Brederode* geschilderd. Het schilderen van de scheepsnaam op de spiegel was gebruikelijk op de Rotterdamse admiraliteitswerven, maar kende buiten de stad geen navolging. Aangezien stadhouder Frederik Hendrik de opperbevelhebber was van de vloot en zijn familiewapen ook op de *Aemilia* prijkte, werd besloten deze eveneens op de spiegel van het nieuwe fregat te plaatsen. Normaliter had het wapen van Van Brederode daar moeten sieren, maar omdat Frederik Hendrik de opperbevelhebber van de vloot was, kreeg zijn wapen voorrang. En zo voeren de zusterschepen *Aemilia* en *Brederode* met het wapen van de stadhouder regelmatig het zeegat uit. Op de *Aemilia* werd het wapen ondersteund door twee stedenmaagden waarmee zijn vrouw Amalia van Solms werd geëerd en het wapen op de spiegel van de *Brederode* was omringd door twee Nederlandse leeuwen.

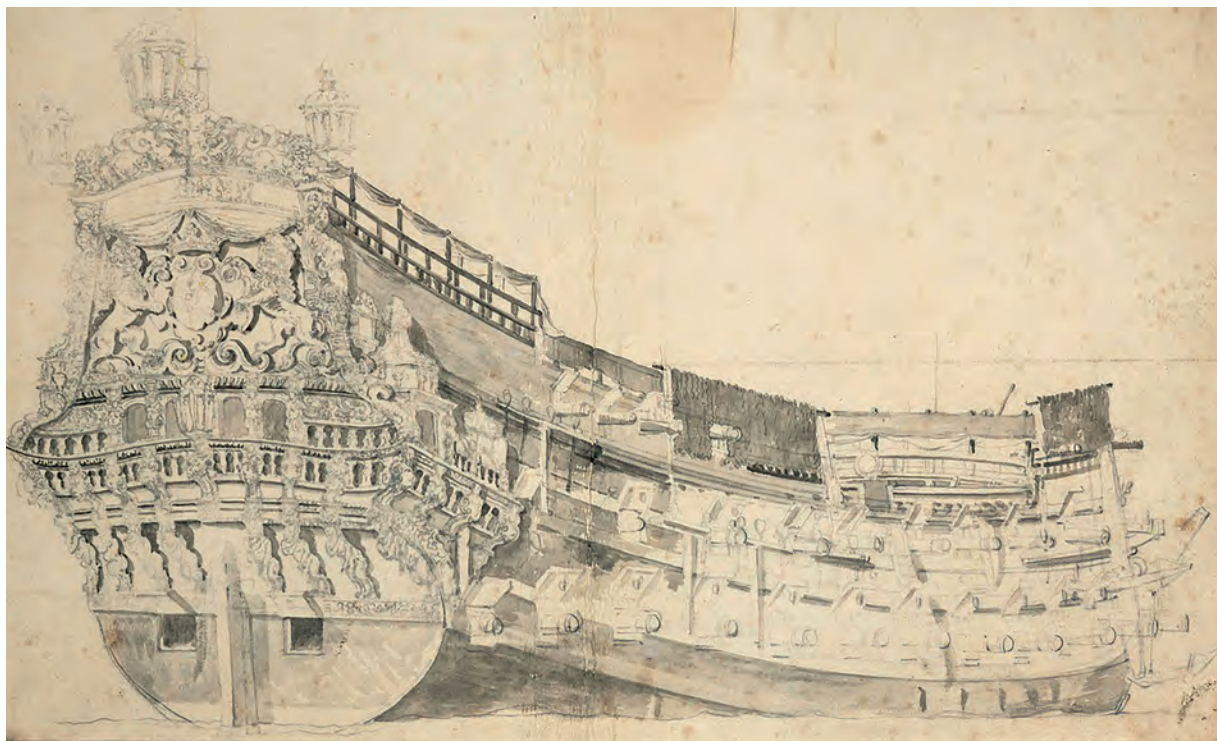
In het voorjaar van 1646 werd de *Brederode* definitief aan Witte de With toegewezen. Op 2 april van dat jaar voer hij voor het eerst met zijn nieuwe schip en een bescheiden vloot de zee op met de opdracht gedurende vier maanden in het Kanaal te kruisen om langsvarende Hollandse koopvaarders tegen Duinkerker kaperschepen te beschermen. Tijdens die tocht noteerde De With in zijn journaal dat de *Brederode* haar 'maeghtdom noch aen was'. En vanaf dan begint de avontuurlijke reis van dit schip dat tot 1658 zou duren. Strijd tegen Duinkerker kapers tot de val van Duinkerken op 11 oktober 1646. Na het luiden van de dootsklok over Duinkerken, lag ook de Nederlandse marine te zieletoen. De *Brederode* was vrijwel het enige oorlogsschip dat nog zeevaardig was, maar zelfs zij lag door de opgelopen schade op de helling in Hellevoetsluis en wachtte al maandenlang op de nodige reparaties. Witte de With vatte de toestand van de *Brederode* kort samen: 'zeer ont-ramponeert geworden.'

‘Na zijn innige band met de *Aemilia* vond Tromp in de *Brederode* een gelijkwaardige opvolger’

Aangezien de *Aemilia* van Maarten Tromp naar het buitenland werd verkocht, besloten de Staten-Generaal in juli 1647 de *Brederode* aan Tromp toe te wijzen, maar De With bleef vooralsnog aan boord. In de jaren 1647-1650 kreeg De With opdracht een overzeese missie naar Brazilië uit te voeren en moest Tromp nog even op zijn nieuwe vlaggenschip wachten. In de jaren 1651-1653 diende de *Brederode* als vlaggenschip van Maarten Tromp. Hij roemde het schip en noemde haar 'een van de beste seylders van de vloote.' Na zijn innige band met de *Aemilia* vond Tromp in de *Brederode* een gelijkwaardige opvolger waarvan de wendbaarheid en de makheid hem zeer tevreden stelde. Onder het bewind van Tromp nam de *Brederode* deel aan de zeeslag bij Dover op 29 mei 1652, het treffen bij de Hoofden op 8 oktober 1652, de confrontatie bij de Singels op 10 december 1652, de Driedaagse zeeslag op 28 februari 1653, de strijd bij Nieuwpoort op 12-13 juni 1653 en de zeeslag bij Ter Heijde op 28 augustus 1653 tijdens welke Maarten Tromp het leven liet.

Het wapenschild van stadhouder Frederik Hendrik op de spiegel van de *Brederode*. Detail uit 'Zeeslag bij Ter Heijde' door Jan Abrahamszoon Beerstraaten, 1654 (Collectie Rijksmuseum)

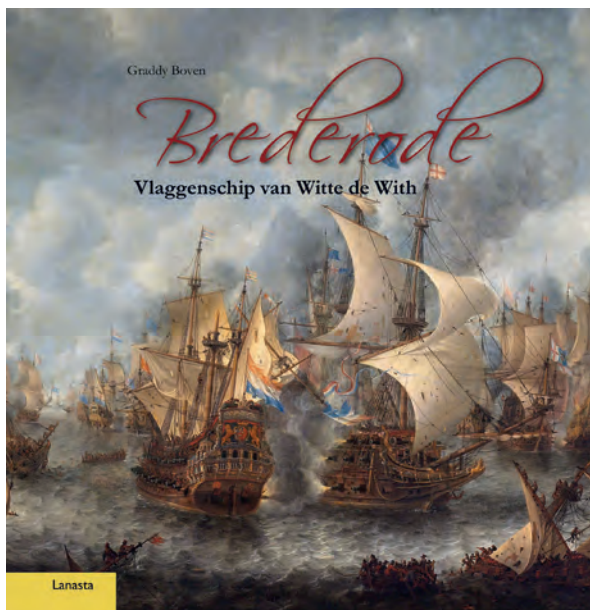
De *Brederode*. Penseel in grijs en potlood door Willem van de Velde de Oude (Collectie National Maritime Museum Greenwich)

Ondergang van de *Brederode*

In de jaren 1654-1658 diende de *Brederode* als vlaggenschip onder Witte de With, die daarmee zijn oude vertrouwde schip weer terugkreeg. In 1658 beleefde de *Brederode* haar grote finale. Op 17 oktober 1658 voer De With met de *Brederode* het Goereese gat uit. Hij sloot zich met enkele schepen bij de vloot van Jacob Wassenaar van Obdam aan om te vechten tegen de Zweedse vloot onder bevel van Karl Gustaaf Wrangel met de zeeslag in de Sont op 8 november 1658 als gevolg. De strijd was nodig omdat de Nederlandse handelsbelangen op de Oostzee door het optreden van de Zweedse koning Karel X Gustaaf op het spel stonden. Tijdens dat gevecht raakte De With in gevecht met de *Draak*. Hij liet de enterdreggen uitwerpen en was gereed om aan boord van het Zweedse schip te gaan. Drie schepen, waaronder de *Wismar*, schoten de *Draak* te hulp en namen de *Brederode* onder vuur. De With vuurde terug en wist twee hulpschepen onschadelijk te maken, waarna de *Wismar* ontplofte. Daarna richtte hij zijn vizier volledig op de *Draak*. Beide schepen lagen aan elkaar vast en kwamen met de stroom mee dicht voor de kust te liggen. Zo nabij dat de *Brederode* ter hoogte van Helsingor vlak bij het slot Kronenborg aan de grond vastliep. Witte de With raakte dodelijk gewond en de *Brederode* zonk waarmee een einde kwam aan haar levensloop. Tot op de dag van vandaag ligt het wrak nog steeds op dezelfde plek in de Sont.

Wie op online op zoek gaat naar scheepswrakken komt vanzelf terecht op de site Maritime Stepping Stones.² Een fantastische site boordevol informatie over scheepswrakken en de plaatsen waar deze precies liggen. Een bijzondere en dankbare bron waar het wrak van de *Brederode* eveneens te vinden is.³

Voor een uitgebreidere geschiedenis van dit schip zie: **G. Boven, *Brederode. Vlaggenschip van Witte de With* (2025), ISBN: 9789464565409**

Noten

- 1 Boven, G., 'De bouw van een trots schip', in *Marineblad*, nr. 3 (mei 2024), p. 24-27
- 2 Zie: <https://mass.cultureelerfgoed.nl>
- 3 Zie: <https://mass.cultureelerfgoed.nl/brederode-1644>

Kiezersmoe!

Einfache Gefühle – bescheiden gevoelens – is een lied van de Duitse formatie Das Lumpenpack. In het lied gaat het erom dat de protagonist eigenlijk heel gewoon is en dat zijn wensen niet bijzonder zijn: 'In de zomer moet het warm zijn en in de winter wat sneeuw. Een batterij die lang meegaat en altijd 5G.' Hij verlangt naar het eenvoudige leven in het bos en gaandeweg kom jij erachter dat het er behoorlijk saai is, de leverservice hem niet kan bereiken en dat hij dan toch liever (enkele) bomen ruilt voor mensen en beton.

Dit geestige liedje doet me denken aan mijn verlanglijstje voor de aanstaande verkiezingen. De schappen liggen weliswaar vol met pepernoten, maar de goedheiligman is nog ver weg. Dus moeten we het even doen met de Sinten in Den Haag. De oudere generatie herinnert zich zeker nog de uitspraak van Wiegeler richting Den Uyl: 'Sinterklaas bestaat, daar zit hij achter de tafel.' Weinig mooiers dan een lang lijstje aan de politici te sturen die er alles aan doen om onze wensen en ambities te vervullen.

Om eerlijk te zijn, van mij hoeft eigenlijk niet zoveel. Vijf procent defensiebegroting moet kunnen, toch? En nu men ermee bezig is, waarom eigenlijk geen zes? Denk eraan: een deel mag ook aan mijn salaris worden besteed en over enkele jaren aan mijn pensioen.

Dan de gezondheidszorg. Ik word ook een dagje ouder en het kan geen kwaad als daar flink in wordt geïnvesteerd. We zitten immers pas op een kleine 110 miljard. Mijn vrienden hebben ondertussen bijna allemaal een kunstheup en wie ben ik om daar achteraan te gaan staan. Dat mijn vrouw in een ziekenhuis werkt is uiteraard mooi meegenomen.

Onze kinderen zijn bijna klaar met hun opleidingen, dus van mij hoeft echt geen geld meer naar het onderwijs. Alhoewel, misschien is het handig om in degenen te investeren die mij later moeten gaan verplegen. Mocht dit niet lukken, geef alsjeblieft een grote pot geld aan Philips, zo dat de verpleegrobot eindelijk zijn intrede kan doen.

Nou wil het toeval dat ik laatst eindelijk de SUV heb gekocht die ik altijd al wilde hebben. Vanzelfsprekend mag die niet smerig worden en ook ik heb dus wat meer asfalt en beton nodig. Als we dat nou in de laatste natuurgebieden leggen die we nog hebben, dan is het stikstofdebat ook passé en kunnen we eindelijk meer huizen bouwen. Uiteraard niet achter ons huis – u begrijpt het: het uitzicht – maar er zijn zeker nog geschikte plekken ergens te vinden waar dat wel kan.

Ben ik nog iets vergeten? Natuurlijk, meer veiligheid op straat. Ik ben daar een grote voorstander van. Het lijkt me uiteraard onzin om te investeren in sociale veiligheid en meer blauw op straat ergens in de Achterhoek (kom ik niet ver vandaan), in Groningen of een van de grote steden. Ik woon daar nu niet meer en is het veel beter om een ME als back-up in onze wijk te hebben, als de burens weer ruzie maken of iemand blowend door onze straat loopt.

U ziet, ook ik ben een bescheiden mens met bescheiden gevoelens. In de zomer moet het warm zijn en in de winter wat sneeuw. En als kiezer wil ik daadwerkelijk enkel het beste voor Nederland! Voor deze overtuigingen ben ik zelfs bereid te strijden (mits het die dag niet te koud is of regent).

Soms, heel soms als ik deze bescheidenheid en ambities tentoonspreid, kijkt mijn vrouw me aan en vraagt, of ik niet een beetje, een heel klein beetje kiezersmoe van mezelf word. Ik snap er helemaal niets van.

‘Onze kinderen zijn bijna klaar met hun opleidingen, dus van mij hoeft echt geen geld meer naar het onderwijs’

Dr. J.E. (Jörg) Noll (1967) is politicoloog en luitenant-kolonel (r) bij de Bundeswehr. Sinds 2007 is hij universitair hoofddocent Internationale Conflictstudies aan de Nederlandse Defensie Academie (NLDA).

Foto's: Collectie NIMH

Ruim anderhalve eeuw
marinegeschiedenis in beeld

Het Marineboek

In 2026 wordt het 250-jarig bestaan van de Verenigde Staten gevierd. Vooralsnog is daar alleen Zr.Ms. *Urania* bij aanwezig. In 1976, toen de bicentennial werd gevierd, gaf de Nederlandse zeemacht acte de présence met twee onderzeebootjagers (zie afbeelding) en het fonkelnieuwe geleidewapenfregat Hr.Ms. *Tromp*.

Eind 2025 verschijnt bij uitgeverij WBooks *het Marineboek*, een fotoboek met daarin meer dan 160 jaar aan marinegeschiedenis. Voor deze publicatie werden de collecties van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) volledig doorgelicht. Aan de hand van uniek en veelal niet eerder gepubliceerd beeldmateriaal wordt de geschiedenis van de Koninklijke Marine vanuit verschillende perspectieven belicht.

De Koninklijke Marine kan zich verheugen in een constante stroom van publicaties die raken aan haar (historische) werkzaamheden. Toch is beeld daarbij vaak van ondergeschikt belang. Zeker als het gaat om werken waarbij foto's primair dienen als historische bron, is de spoeling dun. Een reden voor het NIMH deze handschoenen op te pakken en in het kielzog van het door ditzelfde instituut verzorgde *het Legerboek* (2011) en *het Luchtmachtboek* (2013) een derde en laatste fotoboek te maken over vloot en mariniers.

Het Marineboek baseert zich vrijwel geheel op de collecties van het NIMH, waarin zich veel beeldmateriaal bevindt. Een belangrijke bron voor het oudste beeldmateriaal betrof – naast losse fotoafdrukken en glasnegatieven – fotoalbums. Officieren konden zich in de begindagen van de fotografie een fototoestel veroorloven en namen dit dikwijls mee aan boord, waardoor de vroegste foto's van hun hand zijn. De latere schout-bij-nacht Johannes Muller (1816-1888) was bijvoorbeeld geïnteresseerd in fotografische ontwikkelingen en in zijn collectie werden dan ook

de oudste foto's van lineschepen, het toen nieuwe KIM en de afloop van de zeeslag bij het Japanse Shimonoseki (1864), aangetroffen. Maar er waren ook verzamelaars van foto's zoals vice-admiraal Alfred de Booy. Hij was tijdens de Tweede Wereldoorlog als marineattaché werkzaam in Londen en was later onder meer betrokken bij de aanschaf van het vliegkampschip Hr.Ms. *Karel Doorman*. De vroegste foto's van dit vaartuig, met de eerste Nederlandse marinehelikopter aan boord of deelnemend aan de eerste (pré-NAVO) Westerse Unie-oefeningen zijn allemaal door hem verzameld. Familiearchieven van marine-dynastieën als Muller, Kruys en Doorman bleken een ware 'goudmijnen' voor vroege foto's, maar ook albums van individuele marineofficieren bleken waardevol. Daarbij zijn de albums van fotoliefhebber Murk de Jong, onderzeebootcommandanten John Hoeke en Christiaan van Waning, Engelandvaarder Joop van der Meij en vlagofficieren Rudolph Crommelin, Harry Moorman en Albertus Pinke in het bijzonder vermeldenswaardig.

De meeste fotoalbums van het NIMH bevatten foto's uit de eerste zeventig jaar van de twintigste eeuw. Veel foto's van na die tijd bevinden zich – al dan niet digitaal (nog) in privébezit. Voor de illustratie van de naoorlogse geschiedenis kon dankbaar gebruik worden gemaakt van collecties die de marine(onderdelen) door eigen foto's lieten aanleggen. Een van de vroegste collecties op dit gebied is die van de Mariniersbrigade, waarbij de beroemde oorlogsfotograaf Hugo Wilmar zijn foto's van de strijd in Nederlands-Indië maakte. Met de oprichting van de Audiovisuele Dienst Koninklijke Marine (AVDKM) in 1953 kwam een schier oneindige golf aan marinefoto's op gang die vandaag de dag wordt voortgezet door het Media Centrum Defensie (MCD). Al deze organisaties – en de

velen die nog onvermeld zijn gebleven – hebben albums, losse afdrucken, dia's, negatieven of digitale bestanden overgedragen aan het NIMH. Naast privékiekjes van marinepersoneel was er voor *het Marineboek* dus een waar stuwmeer aan beeldmateriaal om uit te putten.

Smaldeel I voer in 1960 voor bilaterale marineoefeningen op de Middellandse Zee toen in Agadir een aardbeving plaatsvond. De oppervlakteschepen spoedden zich naar de Marokkaanse stad om humanitaire bijstand te verlenen. Door de tienduizend doden werd het besmettingsgevaar al snel te groot en moest de hulpverlening worden gestaakt. Op deze herontdekte kleurendia zien we Frans en Nederlands marinepersoneel hulp verlenen.

Na afloop van de slag in Straat Shimonoseki, Japan (1864), loopt het gepavoiseerde raderstoomschip Zr.Ms. *Amsterdam* de baai van Nagasaki binnen. Dit is één van de oudste foto's waarop een schip van de Koninklijke Marine is vastgelegd.

‘Naast privékiekjes van marinepersoneel was er voor het Marineboek **een waar stuwmeer aan beeldmateriaal** om uit te putten’

Sommige foto's lijken op het eerste oog weinig bijzonder, maar zijn dat bij nadere beschouwing wel. Hier zien we namelijk het vroegst teruggevonden kleurenbeeld uit de collectie van het NIMH: de nog piepkleine marinebasis Parera in 1949. Op de dia, die deel uitmaakt van een serie, zijn onder andere motortorpedoboten zichtbaar die eerder dienstdeden tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Het Marineboek behandelt in een zestal thematische hoofdstukken met ieder vijftig foto's met kaderteksten de geschiedenis van het materieel, de walvoorzieningen, de (vloot)inzet, het leven aan boord, het werken bij de marine in meer algemene zin en tenslotte de relatie tussen marine en maatschappij. Het boek probeert daarbij de uiteenlopende marineactiviteiten zo evenwichtig mogelijk te behandelen, zodat ook zaken zoals de inzet in Nederlands-Indië of werkzaamheden in voormalige marinehavens als Hellevoetsluis en Vlissingen aan bod komen. Eveneens is er ruimschoots aandacht voor verdwenen activiteiten in bijvoorbeeld de zeilvaart, het torpedobedrijf of in de marine-luchtvaart. Het boek is voor een breed publiek geschreven, maar hoopt nadrukkelijk ook de historische interesse van de meer ingevoerde marineman of -vrouw te prikkelen.

Het Marineboek

Auteur: J. Reinders (red.)
Uitgever: WBooks & NIMH
Omvang: 384 blz
ca. 320 foto's (hardcover)
Prijs: € 19,95
ISBN: 9789462587229

Journal of Advanced Military Studies
Special issue on Arctic Security

Auteur	Angela J. Anderson (red.)
Uitgever	USMC University Press, Quantico VA (2025)
Omvang	181 blz
Prijs	Gratis PDF via usmcu.edu
ISSN	2770-2596

Deze speciale editie analyseert de strategische betekenis van de NAVO Noordflank. Door veranderingen in het klimaat, toenemende geopolitieke spanningen en de nabijheid tot Ruslands militaire complex op het Kola-schiereiland – met een grote concentratie nucleaire wapens – wordt dit gebied cruciaal. De Arctische regio is tevens essentieel voor de wereldwijde machtsprojectie van de VS en het openhouden van vitale SLOCs, inclusief de controle over de GIUK-kloof. De Noord-Atlantische en Arctische regio's zijn daarom een belangrijke zorg voor het U.S. Marine Corps in de nabije toekomst. JAMS is gratis te downloaden via de website van het USMC University Press.

On My Watch
Secretaris-generaal van de NAVO in oorlogstijd, 2014-2024

Auteur	Jens Stoltenberg
Uitgever	Hollands Diep, Amsterdam (2025)
Omvang	432 blz
Prijs	34,99
ISBN	9789048871803

Toen Stoltenberg in 2014 aantrad als secretaris-generaal van de NAVO was de wereld al aan het veranderen. Wat volgde was een decennium gekenmerkt door oorlog, diplomatieke crises en beslissingen die onze gezamenlijke veiligheid hielpen vorm te geven. Dit boek geeft lezers een kijkje achter gesloten deuren en biedt een zeldzaam inzicht in hoe 's werelds machtigste militaire bondgenootschap met crises omgaat. Stoltenberg beschrijft de inspanningen

om de NAVO bijeen te houden en gaat in op belangrijke kwesties, zoals de oorlog in Oekraïne, de terugtrekking van het bondgenootschap uit Afghanistan, de betrekkingen met Rusland en China en de samenwerking met wereldleiders als Merkel, Trump en Zelensky.

Cruiser De Ruyter, 1953
Warship No. 18

Auteur	Uwe Smit
Uitgever	Lanasta/Walburg Pers, Zutphen (2025)
Omvang	96 blz
Prijs	20,00
ISBN	9789464565959

Hr.Ms. *De Ruyter* en *De Zeven Provinciën* waren de laatste volledig met kanonnen bewapende kruisers ter wereld. Het oorspronkelijke ontwerp, daterend van 1937, werd nooit gerealiseerd. Na de Tweede Wereldoorlog waren de schepen nog in aanbouw, wat resulteerde in een vernieuwd ontwerpproces. *De Ruyter* werd op 18 november 1953 in dienst gesteld en diende voornamelijk als vlaggenschip van diverse Task Groups. Op 13 februari 1972 werd de *De Ruyter* overgedragen aan Peru als BAP *Almirante Grau* en uiteindelijk, na 64 jaar, op 26 september 2017 uit dienst genomen. Lanasta brengt andermaal een fraai geïllustreerd werk uit.

At Sea Against the Soviet Fleet
The Evolution of U.S. Navy Operational Intelligence in the Cold War

Auteur	Bryan Leese
Uitgever	Naval Institute Press, Annapolis MD (2025)
Omvang	472 blz
Prijs	\$ 44,95
ISBN	9781682472026

Bryan Leese onderzoekt de cruciale transformatie van de Amerikaanse marine-inlichtingendienst tijdens de

Koude Oorlog en de Vietnamoorlog. Hij beschrijft hoe de operationele inlichtingen (Opintel) van de marine evolueerden om de toenemende dreiging van de Sovjetvloot te bestrijden. Leese bespreekt de institutionalisering van Opintel en de ontwikkeling van het Ocean Surveillance Information System en benadrukt de noodzaak van aanpassingsvermogen en decentralisatie van inlichtingenprocessen. Hij toont hoe deze aanpassingen de U.S. Navy in de jaren '60 en '70 een strategische voorsprong gaven en de basis legden voor toekomstige marineoperaties in het digitale tijdperk. Een gedetailleerde analyse van de wisselwerking tussen technologie, strategie en personeel.

Cold War Anti-Submarine Warfare

Auteur	Norman Friedman
Uitgever	Naval Institute Press, Annapolis MD (2025)
Omvang	432 blz
Prijs	\$ 125,00
ISBN	9781682478578

Zwaargewicht in de Amerikaanse navale geschiedschrijving, Norman Friedman, onderzoekt hoe de U.S. Navy zich verweerde tegen de Sovjetonderzeebootvloot en biedt lessen voor de hedendaagse dreiging van de Chinese marine. Friedman analyseert de evolutie van anti-onderzeebootoorlogvoering (ASW) door middel van vrijgegeven documenten en Russische publicaties. In zijn studie benadrukt hij dat er geen eenduidige ASW-strategie was, maar een reeks aanpassingen naarmate de aard van de oorlog sterk veranderde. De verscheidenheid aan thema's maakt het mogelijk alternatieve parallellen te trekken tussen het verleden, het heden en de toekomst. Zijn studie benadrukt dat, hoewel technologie is veranderd, de geschiedenis de beste gids blijft.

Marine van Nu

Foto's: Marinemuseum

Vertel het militaire verhaal van Nederland in het verleden, het heden en de toekomst. Die opdracht kreeg de Stichting Koninklijke Defensiemusea (SKD) in 2014 mee van het Ministerie van Defensie. Het Marinemuseum, dat nu ruim een decennium deel uitmaakt van de SKD, heeft geruime tijd niet aan die opdracht kunnen voldoen. De reorganisatie van 2014 was de aanleiding dat mogelijke investeringen vóór die tijd in de koelkast werden geplaatst. Toen het museum was ondergebracht in de nieuwe stichting, zetten discussies over een compleet te vernieuwen Marinemuseum de rem op uitbreiding of modernisering van de vaste presentatie. En zo kwam het dat de geschiedenis van de marine in het Marinemuseum van 2023 eindigde in 2001.

'S tilstand is achteruitgang' is een bekende slogan die ook voor de museumwereld geldt. De relevantie van een museum dat zich niet ontwikkelt, wordt met de dag kleiner. Aldus werd in 2023 de knoop doorgemaakt: het Marinemuseum zou een deel van de bestaande presentatie inleveren om plaats te maken voor de tentoonstelling 'Marine van Nu'. Hiermee zou het museum een nieuwe impuls krijgen én weer voldoen aan de opdracht van het ministerie.

Het besluit om een tentoonstelling over het hier en nu te maken pakte qua timing uiterst goed uit. Wanneer bezoekers aan suppoosten de vraag stellen 'Denkt u dat het weer oorlog wordt?', wanneer minister Brekelmans de huidige omstandigheden typeert als 'geen oorlog, geen vrede' en admiraal Tas aangeeft dat de marine zich weer concentreert op 'Hoofdtak nummer 1', dan sluit een expositie over de moderne marine perfect aan bij de actualiteit.

De dreigende geopolitieke situatie is niet een thema dat expliciet veel aandacht krijgt in de tentoonstelling. Ja, het wordt genoemd, maar het is aan de bezoeker zelf of de nadruk van die beklemmende boodschap aanwezig is bij de beleving of niet. De centrale hoofdpersoon is de moderne marinemens. Hoe komt hij bij de marine? Welke taken heeft hij en welke middelen heeft hij om die taken uit te voeren? Wie houdt zich bezig met het ontwikkelen

‘Het besluit om een tentoonstelling over het hier en nu te maken pakte qua timing uiterst goed uit’

en onderhouden van de middelen? Hoe bereidt de marinemens zich voor op een eventuele operationele inzet? En is de moderne marinemens in staat om met de huidige middelen die taak te volbrengen? Het museum laat het antwoord in het midden, het is aan de bezoeker zelf om zich daar een beeld van te vormen.

Die beeldvorming wordt op de eerste plaats beïnvloedt met audiovisuele middelen. Zo is er een indrukwekkende introductiefilm, met daarin aandacht voor de geopolitieke uitdagingen van de moderne marine. Subthema's als 'Vorbereiding', 'Opwerken' en 'Inzet', komen voorbij op indringende teksten die, vergezeld van relevant en vooral indrukwekkend beeldmateriaal, scrollen over grote beeldschermen.

De bezoeker kan de diepte in bij de opvallende objecten die een prominente plek innemen in de tentoonstelling. Hier staan audiovisuele presentaties van mensen die vertellen hoe ze met de betreffende objecten werken. Bij de Goalkeeper vertelt een technicus van de Directie Materiële Instandhouding hoe hij dit befaamde stukje Nederlandse techniek onderhoud geeft, bij de Mk.48 torpedo legt een wapentechnicus uit hoe dat wapen werkt, en bij het sleeptankmodel van het patrouillevaartuig Zr.Ms. *Holland* vertelt een medewerkster van het MARIN hoe haar bedrijf de ontwerpen van nieuwe marineschepen test.

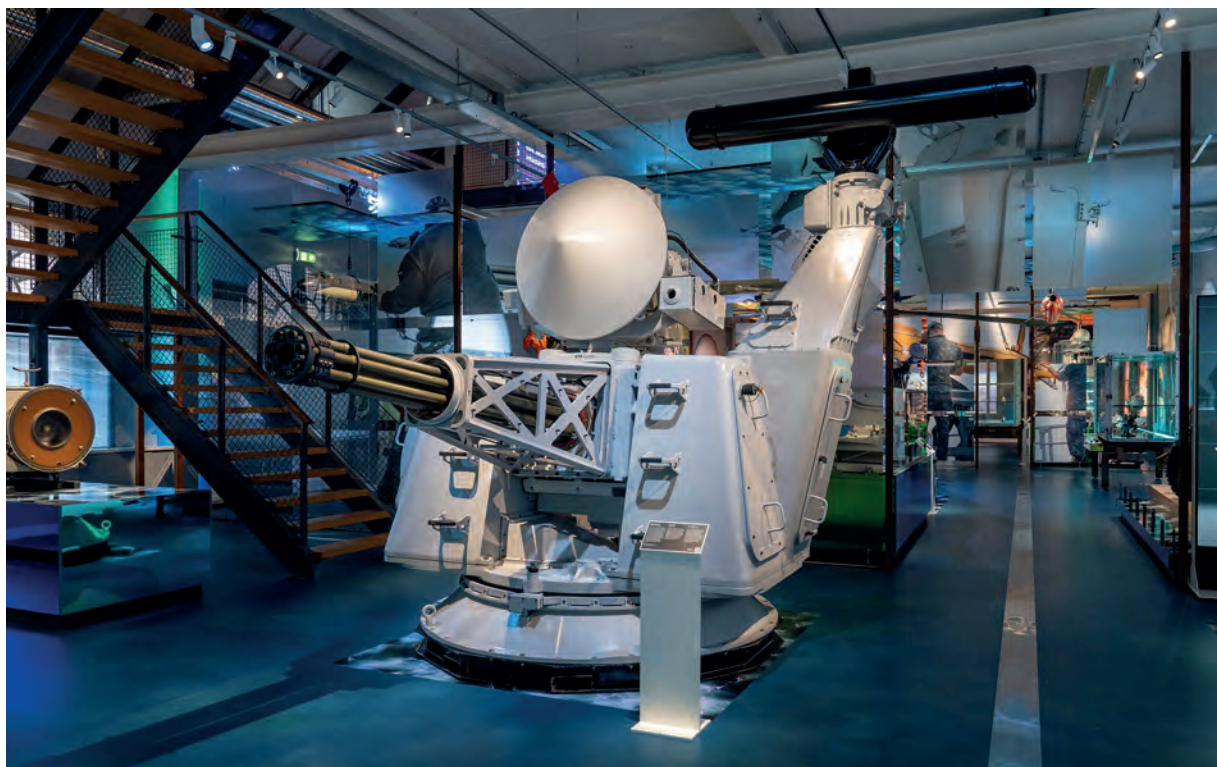
Voor het eerst besteedt het Marinemuseum ook uitgebreid aandacht aan onderdelen van de marine die voorheen vooral in andere musea voor het voetlicht kwamen. Zo komt de Marine Luchtvaartdienst aan bod middels een Westland Lynx helikopter (toegegeven: niet van 'Nu', maar een NH-90 paste alleen in modelvorm naar binnen)

en wordt de overgangsfase 'Force Design' van het Korps Mariniers gepresenteerd aan de hand van de uitrusting van een sniper team en een Arctic team.

De tentoonstelling wordt ieder jaar aangepast aan de actualiteit, hetgeen het museum voor bijzondere uitdagingen stelt. Zo werd onlangs bekend dat de marine de beschikking krijgt over Tomahawk kruisraketten. De verwerving van deze 'lange arm' betekent een heel nieuw strategisch perspectief voor de vloot. Tegelijkertijd vormt de kruisraket nog een hiaat in de collectie. Dus als iemand nog een dummy Tomahawk kwijt wil, dan horen we het graag.

**Leon Homburg, conservator collectieontwikkeling
Marinemuseum Den Helder**

Meer informatie via www.marinemuseum.nl

Reactie naar aanleiding van het artikel 'Het Future Maritime Operating Concept', door KLTZ Y. de Haas in *Marineblad* nr. 4 (2025), p. 8-15

Met interesse las ik in *Marineblad* nr. 4 het tijdige en doorwrochte artikel van KLTZ Yvo de Haas over het 'Future Maritime Operating Concept'. Wat evenwel verbaast is de inhoud van een alinea (p. 11) die ingaat op de veronderstelde dreiging van de Russische (onderzeeboot)vloot voor de trans-Atlantische zeelijnen. Deze trapt af met de zinsneden 'De Atlantische Oceaan vormt de navelstreng tussen het Europese continent en de trans-Atlantische bondgenoten; de Verenigde Staten en Canada. Wederzijdse handel, alsook de aanvoer van militaire versterking vindt voor het grootste deel plaats via zee. De trans-Atlantische Sea Lines of Communication (SLOCs) vormen daarmee een logisch doelwit van Rusland.' Vervolgens stelt de auteur dat naast de BEAR-gap, de GIUK-gap een positie is waar de NAVO de Russische vloot 'en dan vooral de Russische onderzeeboten', derhalve moet 'tegenhouden'. Hij verwijst hiervoor in zijn annotatie naar een recent RUSI Whitehall Report.

Dit dreigingsbeeld roept echo's op aan het achteraf onjuiste *threat assesment* door de belangrijkste westerse marines gedurende het grootste deel van de Koude Oorlog. Kort na WOII domineerde de angst voor de Sovjetonderzeebootvloot, die in het kader van een offensieve strategie van *sea denial* de Atlantische aanvoerroutes overzee zou aanvallen, het westerse maritieme dreigingsbeeld. In de 1960s en 1970s continueerde dit dreigingsbeeld. Vooral de door (marine) inlichtingendiensten geobserveerde toename van 300-350 middelgrote tot grote (nucleaire) onderzeeboten van de Rode Vloot leek deze aanname te bevestigen. In de loop van de 1970s kwamen VS-analisten evenwel tot het inzicht dat het Kremlin met zijn onderzeebootvloot een defensieve strategie voor ogen stond en geenszins een grootscheepse offensieve anti-SLOC-campagne. Op zijn hoogst waren incidentele kleinschalige operaties als een gelegenheidsdoel te voorzien, maar zeker niet op een schaal waarbij mogelijke trans-Atlantische versterkingen serieus in gevaar kwamen.

Hoofddoel van de Sovjetmarine was het (vooruitgeschoven) verdedigen van het moederland en het beschermen van de eigen SSBNs tegen Amerikaanse strike carriers en westerse amfibische landingen. Deze strategie culmineerde na 1970 in de Sovjet-Russische introductie van strategische nucleaire onderzeeboten van de Delta-klas-

se, toegerust met dusdanig verreikende intercontinentale langeafstand kernraketten, dat Moskou daarmee deze slagkracht kon onderbrengen in relatief goed verdedigbare 'bastions' in de Noordelijke IJszee. De US Navy en het belangrijkste maritieme NAVO HQ te Norfolk stemden hun strategie en operatieplannen hierop af met als doel de *second strike capability* van de Sovjetvloot veel verder noordwaarts aan te grijpen. De overige NAVO-marines pasten zich gaandeweg de 1980s hieraan aan, ook de KM.¹ Deze analyse publiceerde ondergetekende in mei 2024 in het tijdschrift *Militaire Spectator*, in een themanummer over onjuiste *threat assesment* door Nederlandse militaire inlichtingendiensten tijdens de Koude Oorlog.²

KLTZ De Haas geeft op diezelfde pagina 11 in zijn artikel terecht deze *bastion defense* op een kaart weer. Nog altijd staat voor Moskou de protectie van zijn *second strike capability* hoog op de strategische agenda. Maar gelet op de aangehaalde zinsneden in het artikel inzake GIUK, lijkt bovenstaande analyse mogelijk als een historische studie zonder betekenis voor de huidige dreiging tegen de Atlantische SLOCs te kunnen worden gekenschetst. Het veelal als militair traditioneel en conservatief denkend bekend staande Moskou (en zijn marineleiding), met vanaf de 1920s tot de 1990s een fundamenteel defensieve (Sovjet)-Russische maritieme strategie, kan immers inzake het willen aantasten van de Atlantische zeelijnen van inzicht zijn veranderd. Iets wat evenzeer geldt voor inzichten en analyses van westerse inlichtingendiensten en maritieme strategen en denktanks ten aanzien van deze materie.

Maar een (Sovjet)Russische marine die tot omstreeks 1990 met ruim 200 (nucleaire) middellange tot lange afstand aanvalsonderzeeboten een in de kern der zaak defensief uitgangspunt had, heden ten dage met slechts zo'n 40 aanvalsonderzeeboten alsnog een offensieve anti-SLOC strategie toe te denken, verbaast toch. Iets wat evenzeer geldt voor het in algemene zin willen 'tegenhouden' van Russische subs bij het GIUK-gap. De afgelopen decennia is de ontwikkelfocus van Moskou nog sterker komen te liggen op het vergroten van de dracht van diverse conventionele (onderzeeboot)wapensystemen. Hiermee is het anno nu, ook op dat vlak, voor Russische platformen veel minder noodzakelijk zich zuidelijk van voornoemd gap te wagen om effect te sorteren tegen welke NAVO-doelen dan ook.

De bekende Amerikaanse politicoloog en oud-CNA medewerker Bradford Dismukes stelde gelet bovengenoemd kader in 2021 dat 'The Soviet Navy never planned to attack Western SLOCs. It did not seriously contemplate the mission [...] Changes in [current] U.S. capabilities might lead to changes in our competitor's thinking, but such changes are unlikely to affect his [maritime] defensive proclivities nor alter his fundamental force employment intentions.'³ Ook zijn vooraanstaande eigentijdse maritieme denkers als de Amerikaans-Oostenrijkse Jeremy Stöhs de mening toegedaan dat dergelijke foute verwijzingen naar een Russische anti-SLOC campagne, niet helpen bij het vaststellen van een normbeeld voor de inrichting van de westerse marines.⁴ Food for thought.

Anselm van der Peet, NIMH/NLDA

Reactie van de auteur

Allereerst dank ik Anselm van der Peet hartelijk voor zijn bijdrage. Bij het formuleren van strategie is het verstandig om niet alleen vooruit te kijken, maar ook terug te blikken, om in het verleden gemaakte fouten te vermijden. Zijn visie helpt de strategische richting die de Koninklijke Marine in slaat te versterken. Inhoudelijk ben ik het in grote lijnen met Van der Peet eens. Hieronder ga ik op zijn belangrijkste argumenten in.

Voor de Russische Federatie is de continue inzetbaarheid van de Second Strike capaciteit vanuit het Bastion van het grootste belang. Dat ben ik volledig met Anselm van der Peet eens. In het artikel benoem ik allereerst de Bear Gap en vervolgens de GIUK gap. Dat heeft niet alleen te maken met het terugtrekken van het poolijs, maar het blijft verstandig de tegenstander zo ver mogelijk van je eigen positie aan te grijpen en het is de inschatting dat de Russische dreiging zich in eerste instantie daar bevindt.

Ondanks dat voor Rusland het beschermen van het Bastion de hoogste prioriteit heeft, kunnen we niet om de dreiging op de Atlantische Oceaan heen. Naast de prioriteit bij Bastion defensie betoogt Van der Peet dat de Russen nu veel minder boten hebben dan in het hoogtepunt van de Koude Oorlog en zijn onderzoek heeft aangetoond dat ook toen het verstoren van de Sea Lines of Communications (SLOCs) geen primaire taak was. Echter, het effect van het uitschakelen van bijvoorbeeld een Amerikaans vliegkampschip is dermate groot, dat het toch noodzakelijk is om het beschermen van de SLOCs in de plannen op te nemen.

Dat de Russische marine ook daadwerkelijk buiten het bastion optreedt, is af te leiden uit een Out-Of-Area havenbezoek van onder andere de Yasen-M klasse onderzeeboot *Kazan* aan Havana in juni 2024¹ en de zeer recent in het nieuws gekomen zoektocht naar een Russische onderzeeboot voor de Noorse kust door een samenstel van Maritieme Patrouillevliegtoegaven van de VS, het VK en Noorwegen, die het, vermoedelijk, voorzien had op de USS *Gerald R. Ford* Carrier Strike Group.²

Daarnaast – schrijft onder andere RUSI³ – is het te verwachten dat de Russische geleidewapen onderzeeboten (SSGN) positie in zullen nemen buiten het bastion om zo een (derde) aanvalsas te creëren richting NAVO landdoe-

Noten

- 1 NL-HaNA, Marinestaf 1948-1984, inv.nr. 292, Risico-analyse n.a.v. de Defensienota 1984, 4-7-1984; Defensienota 1984-1993, HTK 1983-1984, 18.169, nrs. 1-2 ('s-Gravenhage, 1983) 85-86. De KM verlegde zijn focus van verdediging van de SLOCs in de Atlantic naar ondersteuning van de Noordflank met operaties in de Noorse Zee.
- 2 Zie o.a.: [https://militairespectator.nl/artikelen/threat-never-was-en-\(m.n.-de-laatste-2-alinea's\)](https://militairespectator.nl/artikelen/threat-never-was-en-(m.n.-de-laatste-2-alinea's))
<https://militairespectator.nl/artikelen/het-militaire-vijand-beeld-tijdens-de-koude-oorlog-conclusie>
- 3 <https://cimsec.org/brad-dismukes-on-the-soviet-navy-and-attacking-ballistic-missile-nuclear-submarines/>
- 4 Jeremy Stöhs, 'Bastion, Backwater, or Battlefront? Changing Strategic Views Along Europe's Northern Shores', in: Sebastian Bruns en Sarandis Papadopoulos (red.), *Conceptualizing Maritime & Naval Strategy. Festschrift for Captain Peter M. Swartz, United States Navy (ret.)* ISPK Seapower Series (Baden-Baden, Nomos, 2020) 321-344, aldaar 321-322, 334-339.

len, naast (ballistische) raketten van het vasteland en aanvallen vanuit de lucht.

Tot slot maakt de Koninklijke Marine deel uit van een groter geheel. Zo zullen we onze bijdrage moeten leveren aan de NAVO taken. Over de Russische dreiging schrijft NATO: 'In the High North, its capability to disrupt Allied reinforcements and freedom of navigation across the North Atlantic is a strategic challenge to the Alliance.'⁴ Plannen op optreden en oefenen in het Noordelijk deel van de Atlantische Oceaan draagt dan alleen al bij aan de afschrikking.

Kortom, de grootste Russisch dreiging bevindt zich in het Bastion, maar het bedreigen van de SLOCs bestaat tot de mogelijkheden. Het verstoren van de noodzakelijke militaire versterkingen in het begin van een oorlog is hierbij het belangrijkste is en ook al wordt de kans klein ingeschat, het effect van het verlies van een strategische militaire versterking is te groot om te negeren. Het is voor ons als CZSK/Strategie van belang dat we de nuancering van Anselm van der Peet over de beperkte capaciteit van de Russische marine om buiten het Bastion te opereren meenemen in de discussies met NAVO bij de periodieke revisie van de Maritieme Strategieën en als factor mee te nemen tijdens de tactische planning.

KLITZ Y. de Haas

Noten

- 1 Zie: <https://www.thebarentsobserver.com/security/62-years-after-the-cuban-missile-crisis-northern-fleet-nuclear-powered-submarine-is-headed-for-havana/167561>
- 2 Zie: <https://ukdefencejournal.org.uk/surge-in-anti-submarine-aircraft-activity-in-norwegian-sea>
- 3 Kaushal, S., *Optimising the Royal Netherlands Navy for its Role Within NATO*, RUSI Whitehall Report 3-24, December 2024, p9-10.
- 4 Zie: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_210907.htm, §8.

Te veel zijn

Ik gun iedereen de ervaring van het ouderschap. Als vader van inmiddels drie tieners is het gevoel van 'te veel zijn' nu heel actueel. Vrij duidelijk wordt aangegeven dat ze 1) het zelf wel weten, 2) hun eigen ruimte willen en 3) daarin ook prima verantwoordelijkheid kunnen nemen. Die eerste twee stappen gaan over het algemeen uitstekend, die laatste is echter nog regelmatig de vraag. 'Twee van de drie, dat is een 6,3!', hoor ik ze zeggen... ja maar voor de ouder ligt het toch net even anders.

Als ouders hebben we allemaal onze argumenten klaar inzake het 'waarom' en het 'waardoor'. En toch blijkt je vaak gewoon 'te veel te zijn'. Komt goed hier, komt goed daar, ze zoeken uiteindelijk hun eigen weg. En als ze dat niet doen – omdat ze keurig naar je luisteren – dan zie je een bepaalde gelaten volgzzaamheid opkomen en mis ik direct de vlam die ze juist zo uniek maakt in wie of wat ze zijn. Uiteraard zal de balans, zoals meestal, ergens in het midden liggen. En die ouderlijke onzekerheid om de optimale facilitator te zijn definieer ik dan maar als 'houden van je kinderen'.

‘Wat is je rol in de maatschappij en wanneer overschat je die?’

Ook in de maatschappij zien we deze stuipen van 'te veel zijn'. Overigens ook altijd in combinatie met het zelf wel weten (of willen uitvinden), eigen ruimte willen en een overschatting van eigen verantwoordelijkheden. Afgelopen week werd bijvoorbeeld duidelijk dat het prestigieuze VN klimaatcentrum (Global Climate Center) in Rotterdam als 'te veel' is bestempeld. Het bleek een extra laag te zijn in een toch al rondtrekkend praatcircuit van grote namen. Nederland draait daar nu de geldkraan dicht, aldus de NOS.

In de afgelopen jaren ben ik als een 'ambitieuze puber' veel verwezen naar dit soort hubs en clubs. Het kostte me tijd om daar aan tafel te komen en eenmaal aan tafel vroeg ik me altijd af: wie helpt hier nou wie? Of anders gezegd: wie is hier nu de puber? De zoektocht naar eigen bestaansrecht en een overschatting van verantwoordelijkheid hield een dergelijke toko voor het grootste gedeelte bezig.

Berend van de Kraats is oud-onderzeeboot-commandant. Met Xplorit/OceansX, werkt hij nu aan whole-of-society concepten waarbij het collectief menselijk potentieel optimaal benut wordt om te doen wat ons dierbaar is. Reageren op deze column? Mail naar berend@oceansx.nl.

Maar het 'teveel zijn' gaat nog verder. Het is niet alleen dat ik er niet veel aan had. Het zorgde ook voor een gemakkelijk excuus voor andere stakeholders om te zeggen: 'heb je al met hen gepraat?' Of sterker nog: 'Dat doen we daar al...'. Kortom, dit soort hubs en clubs zitten regelmatig in de weg. Ze geven een uitweg om de verantwoordelijkheid aan te spreken daar waar deze ligt en te vertragen in plaats van te versnellen.

Wanneer ben je te veel? Wat is je rol in de maatschappij en wanneer overschat je die? Waar liggen de limieten van je eigen verantwoordelijkheid? Het is toch weer een nederig gesprek met je eigen grote (entiteits-)jego.

Ik ga hier maar weer door met het motiveren van pubers om te luisteren naar mijn uitleg van wiskundesommen. Of toch niet...

Welkomstwoord nieuwe lichting adelborsten

Woensdagavond 17 september spraken bestuursleden van de KVMO met de kersverse lichting 2025 op het KIM. Kort daarvoor rondde promotie 2025 de Militaire Introductieperiode (MIP) op Texel succesvol af.

Vicevoorzitter KLTZ Mark Heijligers en secretaris LTZ2OC (LD) Kenneth Lelieveld heetten in de grote collegezaal de nieuwe lichting welkom en praatten hen bij over de beroepsvereniging van de Nederlandse marineofficier. Al meer dan 140 jaar zet de vereniging zich in voor (aspirant-) marineofficieren en behartigt de belangen in het arbeidsvoorwaardenoverleg. Bij het praatje ontvingen alle aanwezigen extra informatie over het KVMO-lidmaatschap, alsook enkele edities van het *Marineblad*.

Adelborsten die zich aanmelden kunnen meteen gebruik maken van een aantal voordelen:

- De KVMO is er voor de adelborst. Vragen over de opleiding, arbeidsvoorwaarden, contract, etc. Deze kun men 24/7 bij ons kwijt. Buiten kantooruren? We nemen binnen een werkdag contact met op;

- Inspraak: praat en denkt mee over onderwerpen die belangrijk zijn;
- Toegang tot een uitgebreid netwerk van ca. 3.900 marineofficieren tijdens bijvoorbeeld borrels en activiteiten;
- Actuele informatie over de ontwikkelingen binnen de Koninklijke Marine en Defensie;
- Gratis juridische bijstand wanneer zich onverhoopt een geschil met de werkgever voordoet;
- Uitnodigingen voor activiteiten zoals symposia;
- Speciale Adelborstenverzekering van Prinsenland Adviseurs.

**Ook benieuwd?
Kijk op www.kvmo.nl,
of neem contact op via
info@kvmo.nl.**

IN MEMORIAM

Het hoofdbestuur van de KVMO heeft de droeve plicht u in kennis te stellen van het overlijden van:

KLTZ b.d. **W. in 't Veld** († 12 september 2025)
Oud-bestuurslid en voormalig voorzitter van de Werkgroep Postactieven

KTZ b.d. **J.J. Koster** († 8 juli 2025)
KTZAR b.d. **D.H. Kramer** († 11 september 2025)
LTZ1 b.d. ir. **F.H.W.M. Meyer** († 24 september 2025)
KTZT b.d. dr. ir. **E. van den Pol** († 10 september 2025)
KLTZA b.d. **J.W. Scheer** († 10 augustus 2025)

Wij betuigen de nabestaanden onze deelneming en wensen hen veel sterkte toe

Ereleden:

KOLMARN b.d. A.H.P. Knoppen
KTZ b.d. L.J.M. Smit
KTZA b.d. drs. T.G.D. Steenbeek
KLTZ b.d. mr. O.W. Borgeld
KTZ b.d. ing. M.E.M. de Natris
KLTZ (LD) b.d. H.M.J. van de Burgt

Hoofdbestuur:

Voorzitter:
KLTZ (LD) J.L. ten Berg
Vice-voorzitter:
KLTZ drs. M.M.H. Heijligers
Secretaris:
LTZ2OC (LD) K.W. Lelieveld
Penningmeester:
KTZ (LD) C.M. van der Pijl
Namens Afdeling Noord
LTZ1 (LD) T.E. Scheeper-Schoon
Namens Afdeling Midden
KLTZ drs. M.M.H. Heijligers
Namens Afdeling Zuid
KLTZ R.O.P. Pulles EMSD
Namens Afdeling Caribisch gebied
Vacant
Namens Werkgroep Postactieven
KLTZ b.d. J.B.M. Ouwens
Namens Werkgroep Elders Actieven
LTZ1 b.d. ir. M.R.J. van 't Holt MBA
Namens Werkgroep Jongeren
Vacant
Namens de Werkgroep Gender
KLTZ b.d. M.A.W. Riemens

Afdelingsbesturen:

Noord:
LTZ1 (LD) T.E. Scheeper-Schoon
KLTZ b.d. B. Fritzsche
LTZ1 S.M. Duineveld
LTZ2OC (TD) R. Brink
KTZ b.d. J. Goedknecht

Midden:
KLTZ drs. M.M.H. Heijligers
KTZ (TD) ir. J.J. Bleijs
KLTZ b.d. J. de Jonge
KTZ b.d. H. van Eijnden

Zuid:
KLTZ R.O.P. Pulles EMSD
KLTZ (SD) b.d. A.J. Zwiers
KLTZA b.d. P.A. Brons (postactieven)

Caribisch Gebied:
Vacant

KVMO-leerstoel
Universiteit Leiden:
Vacant

Veteranenondersteuner KVMO
KLTZ b.d. Theo Zelis
nos.kvmo.tz@gmail.com
06-41464319

Adres secretariaat:
Koninginnegracht 19
2514 AB Den Haag
T : 070-3839504
E : info@kvmo.nl
W : www.kvmo.nl

Welkom adelborsten

*Praat mee.
Denk mee.
Word lid.*

www.kvmo.nl

